

Å leve med foreldre i brudd og konflikt

Hvilke historier og erfaringer om sårbarhet og resiliens
forteller unge voksne?

Line Moldestad
VID vitenskapelige høgskole
Oslo

Masteroppgave
Master i familierapi og systemisk praksis

Antall ord: 21694
26.05.23

Opphavsrettigheter

Forfatteren har opphavsrettighetene til oppgaven.
Nedlasting for privat bruk er tillatt.

Sammendrag

Formålet med studien har vært å utvide forståelsen av fenomenene resiliens og sårbarhet hos barn og unge knyttet til familier i konflikt etter samlivsbrudd.

Problemstillingen er: Hvilke erfaringer om sårbarhet og resiliens forteller unge voksne om å leve med foreldre i konflikt etter samlivsbrudd? For å besvare problemstillingen har jeg intervjuet seks unge voksne som hadde erfaring med å vokse opp i brutte familier med konfliktdynamikk. Studien belyser resiliens og sårbarhet i et systemisk perspektiv, hvor fokus er resiliens i familie og nettverk, samt informantenes historier om mestring og sårbarhet. Hva har vært positive bidrag til god tilpasning og hva har bidratt til utfordringer? Studiens vitenskapelige ståsted er kritisk realisme og intervjuene er analysert ved hjelp av tematisk analyse.

Tre hovedtema er fremkommet i studien:

1. Tilhørighet til hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldrene og konflikten
2. Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer
3. Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter

Studien viser at å bli forstått og møtt i følelser var erfaringer som styrket informantenes tilhørighet til hjemmene. Sårbare erfaringer handlet om å føle seg nedprioritert når foreldre etablerte seg med ny familie. Manglende kommunikasjon, subtile konflikter og nedsettende omtale mellom foreldrene utgjorde belastende erfaringer i informantenes oppvekst. Funnene viser til at støttende relasjoner i utvidet nettverk bidro til resiliens og gode erfaringer. Informantene fortalte frem både styrker og utfordringer ved ulike mestringsstrategier. Følgende mestringsstrategier omtales: Å forbli stille, stå opp for seg selv og andre, være budbringer, vokse opp tidlig og kjenne selvstendighet. Studien viser til viktigheten ved å rette fokus på ressurser i utvidet familie og nettverk når barnet vokser opp med konflikter etter brudd. Videre retter studien oppmerksomhet på at barns forsøk på å håndtere utfordringer både kan ha emosjonelle og relasjonelle omkostninger og bidra til vekst.

Nøkkelord: foreldrekonflikt etter skilsmisse, samlivsbrudd, resiliens, tilpasning, barn, mestringsstrategier, signifikante andre

Veileder: Anne Øfsti

Abstract

The purpose of this study is to expand the understanding of the phenomena of resilience and vulnerability in children and young people with a family history of conflict after their parents break up. Research question: What experiences of vulnerability and resilience do young adults highlight, when speaking of their upbringing with interparental conflict after divorce? To answer the research question, I have interviewed six young adults. The study looks into resilience and vulnerability from a systemic perspective, including resilience in family and networks, as well as personal stories of coping and challenges. What were positive contributions to good adaptation and what contributed to difficulties? The study's scientific point of view is critical realism. The interviews have been analyzed using thematic analysis.

Three main themes emerged from the study:

1. Sense of family belonging is related to the relationship with the parents and their conflict
2. Affiliation outside the family both supports and complicates
3. Coping strategies both give and drain strength

The study shows that being understood and emotionally validated, strengthened the informants' sense of family belonging. Vulnerable experiences were related to feeling de-prioritized when parents established a new family. Lack of communication, subtle conflicts and denigrating comments between parents constituted burdensome experiences in the informants' upbringing. The findings show that supportive relationships through extended networks contributed to resilience and positive experiences. The informants recounted both the strengths and weaknesses of various coping strategies. The following coping strategies were discussed: Remaining quiet, standing up for themselves and others, being a messenger, growing up too fast and feeling independent. The study points to the importance of focusing on resources in the extended family and network, when children grow up facing conflicts after a breakup. Furthermore, the findings draw attention to the fact that children's attempts to handle challenges can both have emotional and relational costs, as well as contribute to growth.

Keywords: parental conflict after divorce, divorce, resilience, adaptation, children, coping strategies, significant others

Forord

Denne oppgaven dedikeres til min bror, Roar, som døde så altfor tidlig. Skulle ønske du fikk være pappa og bestefar mye lengre - For deg kom alltid barna først! Savner deg masse!

Dette har vært litt av en reise, på mange måter. Selve studiet, 4 år og 28 flyturer, mange gode forelesninger, reflekterende team, ppu, veiledning og uhorvelig med skravl. Takk til svigermor for verdens koseligste bed & breakfast! Og så dette siste halvåret med intensiv dypdykking i masteren, med utsikten mot fokk og rokk eller solrike fjell fra arbeidsloftet.

Takk til Gunnar for tålmodighet med en kjedelig kone som ikke blir med på tur, til August og Theodor som må være stillere på loftet. Tusen takk til Nora for gode råd og praktisk hjelp til rekrutteringsplakater på universitetet – DET hjalp!

Mest av alt vil jeg takke de fine unge folka som ville dele av sine erfaringer - det var sårt og rørende å snakke med dere! For noen refleksjoner dere delte med meg! Jeg er ydmyk og glad for alt dere delte!

En stor takk rettes til min veileder og guru Anne Øfsti, for stødig veiledning og oppmuntring under tenke- og skriveprosessen – og tålmodighet på slutten. Takknemlig for at du sa jeg lå godt an når jeg ikke kjente på det sjøl!

Spesielt takk til Lene og Hilde (LHLs-livbøye) for deling av motivasjon, frustrasjon og muntrasjon – VI KOM OSS IGJENNOM! Takk til fine medstudenter og for fine stunder på Villa Paradiso i studieukene. Det har vært høydepunktet for meg! Kommer til å savne dere, men akkurat nå er jeg lei!

Tromsø, 22.mai.2023

Line Moldestad

Innholdsfortegnelse

1	Innledning.....	1
1.1	Presentasjon av problemstilling, forskningsspørsmål og formål.....	2
1.2	Relevans for fag og praksisfelt.....	3
1.3	Avgrensning av studiet.....	4
1.4	Oppgavens oppbygning.....	4
2	Teori.....	5
2.1	Litteratursøk.....	5
2.2	Resiliens.....	6
2.2.1	Resiliens og robusthet.....	6
2.2.2	Resiliensbegrepet i en systemisk kontekst.....	8
2.2.3	Friksjon i relasjoner.....	9
2.3	Høykonflikt og familieorientert arbeid med familier med høykonflikt.....	10
2.3.1	Konflikt mellom foreldre.....	10
2.3.2	En familieorientert tilnærming til høykonfliktfamilier etter samlivsbrudd.....	11
2.4	Relevant forskning og fagartikler.....	12
2.4.1	Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd i norsk kontekst.....	12
2.4.2	Kvalitativ studie på høykonflikt fra barns ståsted i norsk kontekst.....	13
2.4.3	Kvantitativ forskning på barns tilpasningsevne etter høykonflikt-skilsmisse i nederlandsk kontekst.....	15
2.4.4	Sammenheng mellom barn og foreldres rapportering av barns reaksjoner til foreldrekonflikt.....	16
2.4.5	Forskning på foreldre-barn relasjonen og barns psykiske helse.....	17
2.4.6	Forskning på barns livskvalitet i forbindelse med foreldrekonflikt etter skilsmisse.....	17
2.4.7	Boomerangeffekten.....	18
3	Metode.....	20
3.1	Studiens form og design.....	20
3.2	Vitenskapelig ståsted.....	20
3.2.1	Kvalitativ tilnærming.....	20
3.2.2	Kritisk realisme i kvalitativ forskning.....	21
3.3	Rekruttering og utvalg.....	22
3.3.1	Utfordringer og refleksjoner knyttet til rekrutteringen.....	23

3.3.2	Presentasjon av informantene.....	23
3.3.3	Det voksne barnets perspektiv.....	24
3.4	Det semi-strukturerte livsverdenintervjuet.....	24
3.5	Tematisk analyse.....	25
3.5.1	Stegene i tematisk analyse.....	25
3.6	Forskningsetikk.....	29
3.7	Reliabilitet, validitet og overførbarhet.....	30
4	Presentasjon av funn.....	31
4.1	Tilhørighet i hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldrene og konflikten.....	31
4.1.1	Å føle seg velkommen eller forstått.....	32
4.1.2	Å føle seg nedprioritert eller glemt.....	34
4.1.3	Den subtile konflikten oppleves som vanskelig.....	35
4.2	Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer.....	37
4.2.1	Å finne tilhørighet i støttende relasjoner og fristed.....	37
4.2.2	Når støtten i nettverket faller bort og kompliseres.....	38
4.3	Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter.....	40
4.3.1	Stillhet som strategi.....	40
4.3.2	Å stå opp for seg selv og andre.....	41
4.3.3	Å være mellommann og budbringer.....	42
4.3.4	Å bli tidlig voksen og føle selvstendighet.....	44
4.3.5	Konfliktens pris.....	45
5	Drøfting.....	46
5.1	Tilhørighet i hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldrene og konflikten.....	46
5.1.1	Å føle seg velkommen eller nedprioritert.....	46
5.1.2	Den subtile konflikten oppleves som vanskelig.....	48
5.1.3	Boomerangeffekten.....	50
5.2	Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer.....	50
5.2.1	Å finne tilhørighet i støttende relasjoner og fristed.....	50
5.2.2	Når støtten i nettverket faller bort og kompliseres.....	52
5.2.3	Spillover-effekten av risiko og resiliens.....	53
5.3	Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter.....	54
5.3.1	Håndtering av konflikter, til besvær eller utvikling?.....	54
5.3.2	Er stillhet en strategi som kan anbefales?.....	55

5.3.3	Å bli tidlig voksen og være budbringer.....	56
5.3.4	Hvordan vurderes god tilpasning	57
6	Avslutning	59
6.1	Oppsummering	59
6.2	Implikasjoner for praksis.....	60
6.3	Implikasjoner for forskning.....	60
6.4	Mulige svakheter med studien.....	61
6.5	Avsluttende kommentarer	61
	Litteraturliste	63
	Vedlegg	68
	Vedlegg 1 Litteratursøk 20 artikler	68
	Vedlegg 2 Informasjonsskriv	71
	Vedlegg 3 intervjuguide	74
	Vedlegg 4 Godkjenning Sikt	76
	Vedlegg 5 Rekrutteringsplakat	79
	Vedlegg 6 Godkjenning av endring SIKT.....	80
	Vedlegg 7 Kodefasen	81
	Vedlegg 8: Utvikling av temaene	83

1 Innledning

Temaet for denne studien har sitt opphav i møte med barn og foreldre i min jobb på familievernkontor. En av barna var jeg møtte var Fredrik på 9 år, som bodde en uke hos hver av foreldrene. Han strevde med sinneproblemer hjemme, med sosial tilpasning på skolen og i fritiden. Første gang jeg møtte foreldrene hans, var de henvist av barneverntjenesten til foreldresamarbeid på bakgrunn av høyt konfliktnivå. Konflikten hadde vart i 7 år, siden gutten var 2. Det hadde vært rettsaker, anmeldelser til politi og bekymringsmeldinger til barnevernet i løpet av perioden. Sakkyndig i retten og barneverntjenesten hadde konkludert med at omsorgen var god nok i begge hjem, men samarbeidet mellom foreldrene var vanskelig. Jeg forventet høylytt ordveksling i første felles møte med foreldrene, men møtte isteden stillhet og trykket stemning. Mor formidlet famlende og frenetisk et ønske om hjelp til kommunikasjon og samarbeid. Far fremførte lavmælt og med stivt blick et ønske om en tydelig avtale som la til rette for minimalt samarbeid, slik at foreldrene slapp å snakke sammen. Jeg møtte Fredrik og familien hans over en periode, og jeg ble opptatt av å finne ut av hvordan jeg som fagperson kunne bidra til beste for Fredrik. Hva ville være best, eller godt nok, for han og for familien? Møtet med Fredriks og andre familier har bidratt til min nysgjerrighet og til tider håpløshet i forhold til hvordan foreldrenes konflikt oppleves for barna og hvordan jeg som fagperson kan forstå og møte fenomenet.

Familievernet har som oppgave å mekle og veilede foreldre til et best mulig samarbeid omkring felles barn. Foreldrene i mange av disse familiene virker å samarbeide godt omkring barna, mens andre foreldre strever med langvarig konflikt dynamikk som kan gå ut over barns trivsel og oppvekst. I min praksis som familieterapeut erfarer jeg at samtalene ofte har større fokus på konflikten mellom foreldrene enn på barnas situasjon. Jeg tror de aller fleste foreldre ønsker det beste for barna sine, men mange strever med utfordringer knyttet til samlivsbruddet. Dette kan handle om egne følelser, bekymring omkring barnet eller økonomi, sorgen over et tapt familieliv, bitterhet og krenkelser. Konflikter er utmattende og slitsomme for foreldre å stå i, og det kan være vanskelig å få øye på hva som er bra og hva som er skadelig for barna. Foreldre kan ha ulike synspunkt om hva som er «barnets beste», ulike narrativer om barna og det kan være utfordrende som familieterapeut å hjelpe foreldrene til å støtte barna og løse opp i konfliktene. I møte med disse familiene bekymrer

mange terapeuter seg for hvordan dette påvirker barnas hverdag, livskvalitet og psykiske helse. Uavhengig av bakgrunnen for konflikten, hvordan den uttrykkes og håndteres, møter jeg og mine kolleger barn som tar avstand fra en eller begge foreldre, som forteller at de har mistet sine forbilder og som opplever at konflikt dynamikken går utover deres hverdag og deres psykiske helse. I andre tilfeller møter vi barn som har en god tilpasning og fungering til tross for et høyt konfliktnivå mellom foreldrene. Hva gjør at noen barn ser ut til å fungere godt i hverdagen til tross for store konflikter mellom foreldrene, mens andre barn strever på flere områder?

For å utforske dette nærmere ønsker jeg å rette studien mot ungdommer og unge voksne som har vokst opp med foreldre i konflikt etter samlivsbrudd. Hva forteller de om sine erfaringer med å vokse opp i to hjem med høyt konfliktnivå og hvilke refleksjoner når de har fått litt avstand til oppveksten?

1.1 Presentasjon av problemstilling, forskningsspørsmål og formål

Hvilke erfaringer om sårbarhet og resiliens forteller unge voksne om å leve med foreldre i konflikt etter samlivsbrudd?

1. Hvilke erfaringer og utfordringer forteller de om å vokse opp i to hjem?
2. Hvilke erfaringer med resiliens og fastlåste konflikter løftes frem?
3. Hvordan påvirket konflikten de nære relasjonene?

Formålet med studien er å utvide forståelsen av fenomenene resiliens og sårbarhet hos barn og unge knyttet til familier i konflikt etter samlivsbrudd. Jeg ønsker å nærme meg barnas erfaringer ved å knytte dem til faglige tilnærminger fra resiliensfeltet og systemisk tenkning. Fokus er utvidet til å gjelde resiliens i familie og nettverk, samt egne historier om mestring og sårbarhet. Hva har vært positive bidrag til en bedre tilpasning og hva har bidratt til utfordringer i voksenlivet?

1.2 Relevans for fag og praksisfelt

Skilsmisse og samlivsbrudd er ikke uvanlig i dagens samfunn. I følge Bufetat opplevde ca 24 000 barn at foreldrene gikk fra hverandre i 2021 (Bufdir, 2023). I starten av 2022 bodde 23 prosent av alle barn mellom 0-17 år med bare en av foreldrene. Dette tallet viser kun til hvor barnet er bosatt og ikke hvilken bostedsordning eller kontakt disse har med begge sine foreldre (Wiik, 2022). Selv om det å være barn i brutte familier er relativt vanlig, så er det likefullt en stor omveltning for barn å oppleve at familien oppløses, og at livet nå skal leves i to hjem. Relasjoner påvirkes og livssituasjonen endres og for mange får dette følger langt inn i voksenlivet. Den siste tiden er dette synliggjort i media og flere bøker som belyser voksne barns erfaringer med samlivsbrudd og at barna bærer med seg erfaringene inn i og påvirker deres voksenliv (Christensen, 2022; Sarromaa, 2022).

En undersøkelse fra 2020 viser at antallet foreldre som har et konfliktfylt forhold har gått noe ned, og at det har vært en markant økning fra 35 til 43 prosent i foreldre etter samlivsbrudd som ikke har konflikter i det hele tatt (Møller et al., 2023). Dette er gode nyheter. Likevel utgjorde saker etter barnelova 21 prosent av tvistesakene som kom inn for domstolen i 2022 (hentet fra domstolens statistikk – nett) og det brukes mye ressurser i barnevern, familievern og domstol på familier med konfliktynamikk. I familievernet vies det stor oppmerksomhet til familier med høykonflikt etter samlivsbrudd, noe som reflekteres i et spisskompetanseteam med dette som fokusområde, kurs til foreldre og samtalegrupper for barn og utprøving av nye tilnærminger. I Norge er mekling obligatorisk for foreldre til barn under 16 år som gjennomgår samlivsbrudd og det er gjort endringer i meklingsordningen de siste årene for å gi bedre hjelp til foreldrene med høyest konfliktnivå. I tillegg henvender mange foreldre seg til familievernet for å få til et bedre foreldresamarbeid.

Spisskompetansemiljøet for vold og høykonflikt prøver for tiden ut en pilot som kalles «Sterke barn i to hjem», som bygger på et fokus på resiliens hos barn (Huglen et al., 2020).

Forskning har vist at barn som lever med fiendtlige relasjoner mellom foreldre preget av intense, hyppige og dårlig løste konflikter har økt risiko for utvikling av psykiske vansker. Videre vises til at dette ikke er en forbigående effekt, og at de negative konsekvensene ser ut til å følge helt inn i voksenlivet. Faktorer i barnet, familien og det utvidete nettverket kan påvirke dette i positiv eller negativ retning (Harold & Sellers, 2018)

Det er stort fokus på risiko og skadevirkninger hos barn som vokser opp med foreldre i konflikt og terapeuter blir ofte fanget i konflikten mellom foreldrene. Det kan være utfordrende å få fokus over fra konflikten til et mer konstruktivt plan. Flere ganger ser terapeuter i familievernnet at barnet utvikler ulike symptomer. I mange saker blir barna henvist til BUP og andre ganger blir barneverntjenesten involvert.

Studiet kan bidra til relevant kunnskap om barnas egne erfaringer med å vokse opp i to hjem der konflikten mellom foreldrene påvirker samarbeidet og atmosfæren. Det vurderes som relevant å løfte frem stemmene til noen av de mange som har opplevd det på kroppen, og knytte dette til resiliensteori i en systemisk kontekst. Ved å samtale med unge voksne som har fått en viss avstand til sin oppvekst, kan dette gi viktige perspektiver inn i et fagfelt som oppleves utfordrende og til tider utmattende.

1.3 Avgrensning av studiet

Studiet vil berøre problemstillinger knyttet til rus, vold, samværsordninger og barns rettigheter til å si sin mening. Dette er alle viktige temaer som kunne vært analysert videre, men jeg har valgt å rette fokuset mot informantenes erfarings og opplevelsesverden, og utforske og gå dypere inn i denne. Der det er relevant vil jeg knytte studiet til familievernets arbeid med familier som strever med konflikter etter samlivsbrudd.

1.4 Oppgavens oppbygning

Masteroppgaven består av seks deler. I første del redegjør jeg for bakgrunnen for problemstilling, relevans og avgrensninger. I del to presenteres relevant teori og forskning. Den tredje delen består av de metodiske valgene for studien, vitenskapelig ståsted. Her presenteres tematisk analyse og hvordan jeg har gjennomført innsamling av data og analysen. I del fire presenteres funnene i studien. Drøfting av funn opp mot teori og forskning finner sted i oppgavens femte del. I del seks oppsummerer jeg forskningsstudien og presenterer implikasjoner for praksis og forskning og mulige svakheter ved studien. Litteraturliste og vedlegg følger til sist.

2 Teori

I dette kapittelet vil jeg presentere begreper, teorier og forskning som jeg finner relevant for studien. Jeg har valgt ut teori som kan bidra til å forstå resiliens og sårbarhet knyttet til å vokse opp med foreldre i konflikt etter samlivsbrudd. Jeg starter med å presentere generell teori om resiliens, begreper og definisjoner. Deretter utvider jeg med perspektiver om hvordan utfordrende relasjoner kan bidra til vekst og utvikling, samt teori som knytter resiliensforskning og systemisk teori sammen. En kort presentasjon av relevant teori om høykonfliktbegrepet og familierapeutisk arbeid knyttet til temaet følger deretter. Til sist vil jeg presentere forskning og fagartikler som kan være nyttig i utvidelsen av de unges erfaringer, utfordringer og resiliens med å leve i familier med fastlåste konflikter.

2.1 Litteratursøk

For å finne frem til aktuell litteratur har jeg søkt i Oria, Idunn, PsykInfo og Google Scholar med søkeordene; resiliens, samlivsbrudd, barn, foreldrekonflikt, familieresiliens, familierapi, systemisk arbeid.

Med hjelp av bibliotekar ble det også gjort mer systematiske søk i Academic Search Elite med følgende søkeord:

Unge	Samlivsbrudd	Erfaringer om sårbarhet og resiliens
Child*	Divorced parents	Resilienc*
Adolescents	Family conflict	Well-being
Youth	"Broken homes"	Adaptability
Child (Unge?)	"High conflict"	Quality of life
Teenagers	"Interparental Conflict"	Risk
		coping

Ut fra avgrensninger på fagfelleverderte artikler, engelsk og norsk tekst, land i Europa, samt Israel, Usa og Australia ble utvalget på 163 artikler. Deretter gjennomgikk jeg søket manuelt og av disse ble 20 potensielt aktuelle artikler ble valgt ut (vedlegg 1).

2.2 Resiliens

2.2.1 Resiliens og robusthet

For å synliggjøre noe av bredden i begrepet har jeg valgt å ta med flere definisjoner av resiliens som jeg finner relevant for problemstillingen. Anne Inger Helmen Borge (2018) siterer Michael Rutter og skriver at «resiliens er til stede når noen viser bedre fungering sammenlignet med andre og alle har lidd under samme elendighet og stress». Selv definerer Borge resiliens som «god fungering tross risiko» (Borge, 2018, s. 21). Bekkhus (2012) viser til at: «Resiliens handler om å klare seg bra på tross av erfaringer med, og/eller opplevelser av relativ stor risiko. Det vil si at personer som har blitt utsatt for den samme type motgang og vansker, ofte reagerer svært forskjellig» (Bekkhus, 2012).

En mer systemisk tilnærming finner vi hos Ann Masten, gjengitt av Borge:

«Resiliens er den kapasiteten i dynamiske systemer (familie, skole, arbeidsplass o.l.) som bidrar til gode tilpasninger, selv om det er forstyrrelser som truer systemet i å fungere og utvikle seg» (Borge, 2018).

I denne sammenhengen kan vi tenke at både skilsmissen og konflikten er forstyrrelser eller risiko som truer barnet i familien til å fungere godt og utvikle seg.

Robusthet er et beslektet begrep som viser til egenskaper hos individet og mobilisering av egne ressurser. Robusthet er «en styrke som gjør barnet i stand til å fastholde sin oppmerksomhet og konsentrasjon til tross for motstand, og kunne tilpasse innsatsen etter mulighetene». Det kan ses på som en mental innstilling som kommer til uttrykk i barns motivasjon, utholdenhet, følelsesregulering og tilpasningsevne (Jørgensen, 2017). Mestring er et lignende begrep og kan forstås som resiliens basert på læring eller som et virkemiddel for å oppnå resiliens (Borge, 2018).

Resiliensteori fremhever en styrkebasert måte å forstå utvikling på, til forskjell fra problembasert. Formålet med teorien handler om å forklare hvorfor noen klarer seg bra og andre ikke gjør det, til tross for at de møter de samme utfordringene og belastninger (Borge, 2018). Borge (2018) viser til fem viktige grunnsteiner i resiliensteori og praksis formulert av

de anerkjente forskerne Masten, Garmezy, Rutter, Werner og Luthar, presentert i understående boks.

1. Stress og alvorlige miljøforhold
2. Barns fungering og kompetanse
3. Beskyttelsesfaktorer og kompetansefaktorer
4. Motstandskraft mot stress og alvorlige miljøforhold
5. Heterogenitet – individuelle reaksjoner på stress og alvorlige miljøforhold

Figur hentet fra Borge (2018, s. 47).

Risiko er en forutsetning for resiliens og kan forstås som tap, fare og påkjenning. Det blir viktig å forstå aktuell risiko som undersøkes for å forstå resiliensen. For dette studiet er samlivsbruddet, livet i to hjem og konflikten det som utgjør risiko. Risikoen er avhengig av alvorlighetsgrad og omfang, om den er kronisk eller akutt, om den gjentas og om den er relatert til spesielle karakteristika som f.eks. kjønn, intelligens, personlige egenskaper eller omgivelser (Borge, 2018, s. 68). Risiko og resiliens forståes og undersøkes på tre ulike nivåer: individuelt, familie og samfunn. Individuell risiko og resiliens omhandler f.eks. genetikk, temperament, personlighet, IQ, alder og kjønn og vil gjelde barn og foreldre. Familiebasert risiko og resiliens er knyttet til omsorgsgiverne og omhandler eksempelvis psykisk og fysisk helse, rusmisbruk, harmoni eller disharmoni i familien, foreldrepraksis og forholdet mellom foreldre og barn. Risiko og resiliens på samfunnsnivå vil i denne sammenhengen omhandle sosioøkonomisk status og levevilkår (Borge, 2018, s. 69-75).

Det er viktig å sette resiliens inn i en kulturell kontekst, da sårbarhet og risiko i en sammenheng kan vise seg som robusthet i en annen sammenheng. Et eksempel når det gjelder individuell risiko er temperament. Borge (2018) viser til en studie foretatt under tørkekatastrofen i Øst-Afrika da spedbarnsdødeligheten var høy. Her fant man at det var de barna som krevde mest oppmerksomhet, som sutret og gråt som oppnådde lavest dødelighet, mens barna som smilte og gråt mindre hadde høyest dødelighet. Dette koblet han sammen med at pågåenhet og aggresjon verdsettes i kulturen til Masai-folket. Mens vi i vesten vanligvis vurderer vanskelig temperament som en risikofaktor for negativ utvikling, så fungerte dette som en beskyttelsesfaktor i denne kulturen (Borge, 2018). Familier kan ses på

som ulike kulturelle kontekster, der de ulike aktørenes egenskaper kan vise seg som sårbare eller robuste ut fra måten systemet håndterer dette.

2.2.2 Resiliensbegrepet i en systemisk kontekst

Systemisk perspektiv fokuserer på forståelse av systemer, relasjoner og kommunikasjon i endringsarbeid. Det systemiske paradigmet utgjør en forskjell fra det positivistiske paradigme, der hovedfokus er på individet og lineære årsaksforklaringer (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 86-87). I det systemiske perspektivet er man opptatt av sirkulær forståelse og ser på mennesket som deltaker i relasjon til andre. Sirkulær forståelse handler om at man forstår hendelser som knyttet sammen, der spørsmålet om hva som er årsak blir uinteressant (Jensen & Ulleberg, 2011, s. 113).

I en artikkel fra 2018 oppsummerer Ann Masten hvordan familieresiliens, individuell resiliens og utviklingsteori har nærmet seg hverandre og drar veksler på hverandre. Hun påstår at det er en dyptgående endring på gang i resiliensteorien, tilrettelagt av integreringskraften som ligger i et systemisk rammeverk for å definere og studere tilpasning, endring og utvikling (Masten, 2018). Disse perspektivene kan være nyttig for å utforske sårbarhet- og resiliensprosesser i individ og relasjoner i familie og nettverk. Masten viser til resiliensforskningens røtter fra forskning om risiko og negative konsekvenser for individet, som viste seg i psykopatologi, dysfunksjon og sammenbrudd. I formuleringen at resiliens er «et systems kapasitet til vellykket tilpasning til betydelige utfordringer som truer dets fungering, levedyktighet og utvikling» (min oversettelse av Masten, 2018), utvides begrepet til å omfavne prosesser som skjer i individet, i familien og i nettverket/samfunnet (Luthar et al., 2000). Resiliens i et system på et nivå vil avhenge av resiliens i tilknyttede system. Barnets resiliens bør ikke tolkes som en enkel eller stabil egenskap, men som dynamiske interaksjoner som involverer mange prosesser på tvers og mellom system. Resiliensen til et barn er avhengig av ressursen og støtten som er tilgjengelig for barnet gjennom mange prosesser, både i barnet og mellom barnet og de mange systemene som barnet samhandler med. Omsorgspersoner spiller en stor rolle i denne kapasiteten. Det samme gjelder familien, som trekker veksler på prosesser og samhandling i familien og prosesser som omhandler samhandling med andre systemer i samfunnet, kulturen og miljøet. Endringer hos et barn

eller en forelder, kan endre hvordan familien ivaretar kommunikasjonen, følelsesmessig støtte, rutiner etc. (Masten, 2018).

Familiesentrerte resiliensstudier har røtter i forskning på stress, motgang og/eller kriser med fokus på familien fremfor individet. Etter hvert ble konseptet familieresiliens sterkt influert av teorier om familierapi. Masten(2018) peker på at det i lang tid var lite integrert forskning mellom familieresiliens og individuell resiliens, men at det etterhvert er en økende oppmerksomhet mot harmonisering av definisjoner for resiliens og justering av konseptet på tvers av fagdisipliner og analysenivå.

2.2.3 Friksjon i relasjoner

Konflikter og uenigheter kan anses som relativt vanlig og naturlig i ethvert familieliv (Harold & Sellers, 2018). Ed Tronic og Claudia Gold(2020) hevder i boka «The Power of discord» at friksjon, uoverensstemmelse eller uenighet i relasjoner er normalt, og det å komme seg gjennom rotete relasjoner gjør at vi vokser og utvikler oss. Forfatterne hevder at en forventning om perfeksjon gjennomsyrrer samfunnet, både for en selv og for ens relasjoner, og dette ser ut til å gi næring til en generasjon av voksne med psykiske helseplager. Denne teorien kan bidra til en annen måte å se på barns erfaringer av konfliktfylt oppvekst, og at slike erfaringer i noen tilfeller kan bidra til vekst og utvikling. Jeg gjenkjenner diskurser i samfunnet om harmoni i familien som kan bidra til at uoverensstemmelser blir sett på som et problem og ikke normen.

As long as there is an opportunity for repair, mismatch in 70 percent of interactions is not only typical but conducive to positive and healthy development and relationships. We need the normal messiness in order to learn to trust each other (Tronick & Gold, 2020).

Med andre ord vil gjentatte erfaringer mellom uoverensstemmelser og reparasjon kunne bidra til at barna utvikler en opplevelse av kontroll over eget liv og kraften til å handle effektivt i verden. Å jobbe seg gjennom problemer i relasjoner barnet føler seg hørt og støttet, fremmer helse og velferd (Tronick & Gold, 2020). Støtte til dette synet finner man i

resiliensteori, der det påstås at barn trenger håndterbare stressfulle erfaringer hvor de lærer viktige ferdigheter og får selvtillit til å oppnå mestring. Små doser av utfordringer kan bidra til mestringsfølelse og kan fremme resiliens hos barn (Masten, 2018; Rutter, 2012).

2.3 Høykonflikt og familieorientert arbeid med familier med høykonflikt

Risiko er en forutsetning for resiliens, og i denne sammenhengen utgjør konflikt dynamikken mellom foreldrene risiko i barnas oppvekst. Samlivsbrudd kan være skadelig uavhengig av konfliktnivå, men flere funn indikerer at foreldrekonflikt kan ha større innvirkning på barns tilpasning enn effekten av samlivsbrudd (Sunde et al., 2021). I det følgende vil jeg gjøre rede for noen perspektiver på høykonflikt/konflikt mellom foreldre som kan ligge som grunnlag for studiet.

2.3.1 Konflikt mellom foreldre

Høykonflikt finner sted både i familier som lever sammen og etter samlivsbrudd, og teori og forskning skiller ikke alltid like sterkt på dette. Teorien skiller i ulik grad mellom høykonflikt og konflikt. Denne studien har ikke utført målinger av opplevd konflikt hos informantene, men tar utgangspunkt i deres selvrapportering og selvopplevelse av konflikt mellom foreldrene i brutte hjem. Jeg vil i resten av oppgaven bruke høykonflikt, konflikt og foreldrekonflikt om det samme fenomenet.

I faglitteraturen vises det til manglende konsensus og utfordringer med å enes om en presis definisjon på høykonflikt (Helland & Borren, 2015; Nordhelle, 2016; Polak & Saini, 2019). Grethe Nordhelle viser til at typiske kjennetegn for høykonflikt er emosjonell intensitet, fastlåsthed og varighet av konflikten. Det er først og fremst en krevende relasjonell konflikt, men kan skyldes komplekse eller uforenelige saksforhold (Nordhelle, 2016).

Helland og Borren (2015) har på vegne av Barne-, ungdoms og familiedirektoratet gjennomført en kunnskapsoppsummering på høykonflikt i par, både intakte familier og etter samlivsbrudd. De etterlyser en mer nyansert definisjon som skiller mellom ytre og

faktabasert beskrivelse og en psykologisk eller prosessuell forståelse av høykonflikt. De oppsummerer at høykonflikter i forbindelse med samlivsbrudd ofte er særlig intense og utsatt for triangulering og vold. Konflikttema som vanskeliggjør samarbeid er ofte barnerelaterte konflikter som bosted og samvær, bekymring om ekspartners omsorgsevne, økonomi, triste følelser knyttet til selve bruddet og nye livsprosjekter hos den ene eller begge partnere (Helland & Borren, 2015). Polak og Saini (2019) påstår at manglende konsensus om begrepet høykonflikt fører til manglende mulighet for profesjonelle å kunne bidra med vurderinger, intervensjoner og identifisering overfor denne gruppen (Polak & Saini, 2019).

2.3.2 En familieorientert tilnærming til høykonfliktfamilier etter samlivsbrudd

Modellen «Sterke barn i to hjem» prøves ut i familievernnet og tilbyr en resiliensorientert familierapeutisk tilnærming til barn (9-18) og deres skilte foreldre som har vedvarende og belastende konflikter utover to år etter skilsmissen. Modellen bygger på kunnskap om motstandskraften til barn og familier, familieorientert forståelse av foreldrekonflikten og barns forståelse av konflikt dynamikken i familien (Huglen et al., 2020). Den oppleves nyttig å ta med seg i refleksjonen rundt hvilke erfaringer som fortelles frem av informantene, og mulige implikasjoner ved bruk av tilnærmingen. I modellen foregår det parallelle samtaler med hver av foreldrene og barna tilbys egne samtaler, alene eller med en av foreldrene. Modellen markerer en endring i måten familievernnet tilnærmer seg til de mest fastlåste høykonfliktfamiliene. Man går bort fra å løse konflikten i foreldrepåret, til å jobbe med et relasjonelt og systemisk resiliensperspektiv med mål om å styrke barnets og familiens resiliens i hvert hjem. Diskursen om «det viktige foreldresamarbeidet» utfordres og det hevdes at denne diskursen ofte bidrar til å opprettholde frykt og manglende mestring hos foreldre. I stedet ønskes en bevegelse mot et godt nok fungerende foreldreskap i hvert hjem med et begrenset samarbeid med den andre forelderen, et såkalt parallellt foreldreskap (Huglen et al., 2020).

2.4 Relevant forskning og fagartikler

Det har i en del år vært fokus på barnet i samlivsbruddet og barnet i konflikt etter samlivsbrudd. I norsk kontekst har det vært gjennomført forskning på høring av barn i meklingsprosessen, blant annet meklers dilemma og hvilke diskurser mekler står overfor (Salamonsen et al., 2022; Strandbu et al., 2019). Forskning har også vært rettet mot barns deltakelse i meklingsprosessen, og for å løfte frem barns budskap til foreldre i forbindelse med samlivsbrudd (Eikrem & Andenæs, 2021; Strandbu & Thørnblad, 2015; Strandbu et al., 2016). Det er rettet forskning mot bostedsordning (Grape et al., 2021). Jeg velger å ikke omtale artiklene mer utdypende i dette kapitlet, men vil vise til disse i drøftingsdelen der det er relevant.

2.4.1 Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd i norsk kontekst

Jeg har valgt å inkludere en norsk studie fra 2008 på barns erfaringer med foreldre i konflikt (Rød et al., 2008). Denne studien er relevant for oppgaven siden den undersøker et utvalg som ligner mitt og løfter frem erfaringer og risiko hos barn som er vokst opp med foreldre i konflikt i norsk kontekst. Studien til Rød, Ekeland og Thuen rekrutterte 18 barn og ungdommer i alderen 11-18 fra familier som hadde ført barnefordelingssak for domstolen. Barna og en av foreldrene ble intervjuet. Barnas opplevelser i studien er preget av henholdsvis aggressive følelser, engstelige følelser, depressive følelser og følelser innenfor spekteret skam–skyld. Det kom frem at barna opplevde å ikke bli hørt, at deres mening ikke ble tillagt avgjørende betydning, og at foreldrenes konflikt fikk forrang. Undersøkelsen viste til at barn opp til åtte år etter domstolsbehandling opplevde at foreldrekonflikten påvirket deres hverdag. Forfatterne mente dette indikerte at foreldrekonflikten utgjorde betydelig belastning på barnas livskvalitet og hverdag (Rød et al., 2008).

En kvantitativ undersøkelse av barns meninger om egen livssituasjon etter samlivsbrudd, Barns stemme ved samlivsbrudd, var en del av FamilieForsk-prosjektet ved Folkehelseinstituttet (Sunde et al., 2021). Studiet utforsket hvordan kjennetegn ved barnet, familien og foreldrekonflikten predikerte hvorvidt barna hadde mening om aspekter ved egen livssituasjon i etterkant av samlivsbruddet (Sunde et al., 2021). Et utvalg bestående av

617 barn i alderen 7-15 år besvarte et spørreskjema om ulike aspekter knyttet til samlivsbrudd og opplevd foreldrekonflikt. Studien viste at barn i stor grad vet hva de ønsker og har klare meninger om flere spørsmål etter foreldrenes samlivsbrudd. Dette gjelder blant annet aktørskap, bostedsordning, stabilitet, åpenhet, foreldresamarbeid, rammer og regler etter samlivsbrudd. Forskingen indikerer at det er viktig for barn å få aksept for og kunne vise følelser hjemme. Et viktig funn var at hyppighet av konflikt økte sannsynligheten for at barna uttrykte klare meninger om temaet. Når det blir konfliktfylt hjemme, kan det virke som barn blir mer opptatt av muligheten til å påvirke egen livssituasjon, som eksempelvis bosted og rammer og regler. I motsetning til dette økte konfliktintensiteten sannsynligheten for at barna i mindre grad uttrykte klare meninger om aktørskap (Sunde et al., 2021).

2.4.2 Kvalitativ studie på høykonflikt fra barns ståsted i norsk kontekst

Stokkebekk et al. (2019) har forsket på barns posisjon i skilsmissemfamilier med langvarige konflikter. Han har intervjuet ni barn fra fem familier, rekruttert fra familievernkontor og spesifikt fra familieterapiprogrammet «Sterke barn i to hjem», omtalt i 2.3.2. Alderen på barna var fra 10-16 år, og alle unntatt en informant hadde søsken som deltok i studien. Utgangspunktet for denne studien er posisjonsteori og konseptet om sunn motstandsdyktighet. Posisjonsteorien omhandler at barn ikke er passive mottakere av roller, men at de forhandler frem egne posisjoner som har betydning for den de er og hva de kan gjøre. Teorien baserer seg på tre konsept: uttalt handling, posisjon og fortelling. Stokkebekk et al. (2019) fremhever at i en familie så forhandler man om ulike posisjoner, og viser til at hvordan et barn forstår situasjonen kan få betydning for deres oppfatning av hvilke posisjoner som er tilgjengelig for dem. Når Stokkebekk et al. (2019) henviser til begrepet sunn motstand for å forstå barns agenthet, tolker jeg det slik at han viser til den handlekraften som iverksettes i barnet når de blir utsatt for utfordringer i livet. Det vises til at dette er beslektet med ressursorienterte teorier som barn- og familieresiliens og Antonovskys begrep salutogenese. Salutogenese forsøker å forklare utvikling av god helse og vektlegger det som fører til friskhet og velvære (Borge, 2018, s. 30). Det vises til at barn trenger autoritetsfigurer som kan validere deres skuffelser og vonde følelser og at responser kan forståes som rettmessige protester mot undertrykkende foreldreatferd (Stokkebekk et al., 2019). Fokuset på barnet i familiesystemet, relasjonelle påkjenninger og barns

mestringsstrategier som styrke og sårbarhet, gjør denne forskningen svært relevant for oppgaven og den presenteres derfor mer utfyllende.

I forskningen skriver han frem tre dominerende posisjoner for barna og underposisjoner til hver av disse. «*Keeping balance in the family*,» er den vanligste posisjonen, da alle informantene viste til at konflikt hadde vært eller var til stede i familielivet. Barna beskrev at en eller begge foreldrene hadde problemer å snakke med og stole på hverandre, at foreldre kringlet åpent eller med fordekt fiendtlighet. Hovedtrekkene var at de yngste (10-14 år) *holdt seg ut av konflikten*, unngikk å velge side og unngikk situasjoner hvor de ble bedt om å si sin mening om potensielt konfliktfylte tema. De eldste (15-16 år) valgte i større grad å *ta ansvar*, og eksempelvis være den som bestemmer seg for å gjøre noe som bidrar til foreldrenes uenighet, eller at de opplever at foreldrene skylder på barnet for konflikten som oppstår. Noen av barna erfarte at de pågående konfliktene ikke ble snakket om hjemme og det å *forbli stille* ble en måte å *holde balansen i familien* på. Stokkebekk et al. (2019) fremfører at å *holde balanse* kan være et foretrukket valg for barna når de har sterke bånd til begge foreldrene, og at trygge omsorgspersoner kan gjøre det mindre truende for et barn å endre bostedsordning slik at de tilbringer mer tid hos den ene forelderen. Det argumenteres også for at når foreldrene ikke tar ansvar for konflikten, så kan dette føre til at barnet tar dette ansvaret for å stabilisere familien (Stokkebekk et al., 2019).

Den andre dominerende posisjonen kalles «*keeping distance*», å *holde distanse*. Her snakket barna frem et vanskelig forhold til en av foreldrene, og måten å takle det på var å ta avstand fra den forelderen for å redusere utfordringene. Noen av informantene fortalte om at det vanskelige forholdet gikk ut over forelderens opprinnelsesfamilie, som de opplevde delte synet og tok parti med forelderen mot dem. De kunne også kjenne på at en av foreldrene «*tvang*» dem til å alliere seg med den andre forelderen. Barna opplevde at foreldres negative utsagn om den andre forelderen, gjorde at barna tok stilling til å forsvare den kritiserte forelderen. Denne underposisjonen ble kalt å *alliere seg med en forelder*, og impliserte å ta avstand fra den andre. Når det gjelder å *holde distanse*, så viser Stokkebekk et al. (2019) til at barna både kan kjenne på behovet for å beskytte seg mot stressende eller problematisk kontakt med en av foreldrene, samtidig som de kjenner på utfordringer med å

ta avstand. Dette kan også føre til at den avviste forelderen skylder den andre forelderen for avvisningen, og dermed føre til eskalering av konflikten.

Siste dominante posisjon som skrives frem er «keeping on with life», *å holde på med livet*, og tar utgangspunkt i at barna opplever livet som mer enn familieutfordringene. Barna prøver å klare seg selv, fortsette med daglige rutiner og skaffe seg nødvendig støtte. Informantene beskrev livet med venner, skole og fritidsaktiviteter som meningsfullt og viktig i hverdagen. Det *å klare seg på egenhånd*, være selvstendig og ikke bli posisjonert som et offer, ble fortalt frem av barna. *Å gjennomføre daglige rutiner* ble viktig for noen av barna og de tok aktive grep for å stenge ut støyen. Mange av barna snakket også frem *å skaffe seg den nødvendige støtten* ved å snakke med noen utenfor familien som var nøytrale, for eksempel profesjonelle. Få snakket med venner som støtte. Stokkebekk et al. (2019) viser til at en beskyttelsesfaktor og positiv mestringsstrategi kan være å flytte fokus fra familiekonflikten til venner, fritidsaktiviteter og skole. På den andre siden kan valget om å søke ut føre til at foreldre føler seg avvist, og dermed økt spenning i relasjonen mellom barn og foreldre, eller økt foreldrekonflikt på grunn av ulik forståelse av barnets selvstendighetsposisjon (Stokkebekk et al., 2019).

Hver av de dominerende posisjonene representerer en aktiv handling fra barnet knyttet til utfordringene i familiekonflikten. I følge Stokkebekk et al. (2019) kan barns mestringsstrategier fungere som en styrke og kompetanse, men også kan føre til kostnader som traumer og relasjonelle påkjenninger for barna.

2.4.3 Kvantitativ forskning på barns tilpasningsevne etter høykonflikt-skilsmisse i nederlandsk kontekst

For å belyse at bredden i barns reaksjoner og fungering i forbindelse med å leve i høykonflikt, ønsker jeg å løfte frem forskning utført av van der Wal et al. (2019) i Nederland, et europeisk land som vi kan sammenligne oss med. Formålet med studiet var å belyse tidligere empirisk forskning som viste til et bredt spekter av funn i forhold til påvirkningen av skilsmisse på barn, ut fra resiliens og risiko perspektiv. De gjennomførte en survey på 142 barn der familiene skulle starte opp i et gruppetilbud for familier der foreldrene inngår i høykonflikt. Spørreundersøkelsen målte følgende 6 variabler: Tilpasning etter skilsmisse,

traumatisk innvirkning, opplevd foreldrekonflikt, tid siden skilsmissen, selvtillit og opplevd kontroll. Det ble sett på samsvar mellom de ulike variablene. Fremmende og forebyggende faktorer ble utforsket ved å kombinasjon av variabler. Traumatisk innvirkning var uavhengig variabel, tilpasning etter skilsmisse var avhengig variabel og de andre fire variablene var moderatorer, samtidig som de kontrollerte for alder og kjønn (van der Wal et al., 2019).

Studien viste samsvar med hypotesen at barna både rapporterte god tilpasning etter skilsmissen og på samme tid betraktelig traumatisk innvirkning, til tross for foreldrenes høykonflikt skilsmisse. Forskerne oppfordrer praksisfeltet og forskning til å hensyn til bredden av reaksjoner som barn viser i etterkant av skilsmisse, både positive og negative. Høy selvtillit løftes frem som en fremmende faktor for god tilpasning etter skilsmissen. Derfor foreslår de at intervensjoner før, under og etter skilsmissen bør fokusere på å styrke barns selvtillit og følelse av myndighet/myndiggjøring. Studiet viste at de yngste barna viste større tilpasning enn de eldre, og det ble drøftet om det handlet om skilsmissen eller aldersrelaterte utviklingsendringer (van der Wal et al., 2019). Selv om det gjennomsnittlig ser ut til at barn viser resiliens når de møter motstand, så viser samvariasjonen mellom skilsmisserelatert traumatisk innvirkning og barns tilpasning etter skilsmisse en spillover-effekt på individnivå. Denne spillover-effekten synliggjør at skilsmissespesifikk trauma kan få betydning utover familiedomenet, til flere områder i livet (van der Wal et al., 2019).

2.4.4 Sammenheng mellom barn og foreldres rapportering av barns reaksjoner til foreldrekonflikt

Holt et al. (2021) har undersøkt enigheten i foreldre og barns rapportering av barns reaksjoner til foreldrekonflikt. De har intervjuet 377 familier bestående av mor, far og barn på 11 år, hvor foreldre bor sammen. Selv om utvalget ikke inkluderer foreldre etter samlivsbrudd eller høykonfliktfamilier så finner jeg undersøkelsen relevant, da den ser på barn og foreldres rapportering av emosjonelle reaksjoner på, involvering i og unngåelse av konflikten, og dette kan være overførbart til familier etter samlivsbrudd. Det fremgår at foreldre underrapporterer barns reaksjoner på foreldrekonflikten. De konkluderer med at foreldre ikke fullt ut forstår barns reaksjoner på foreldrekonflikt, og tenderer til å overse

barns forsøk på å unngå konflikten. Derfor oppfordrer de til å bringe inn barnas perspektiv og erfaringer tidlig for å unngå utfordringer i barns psykiske helse. (Holt et al., 2021)

2.4.5 Forskning på foreldre-barn relasjonen og barns psykiske helse

Polak og Saini (2019) har gjennomført en kunnskapsoppsummering som inkluderer 65 studier relevant for høykonflikt etter samlivsbrudd. De belyser høykonflikts samlivsbrudd i en økologisk transaksjonsmodell for å forstå risikofaktorer, indikatorer og konsekvenser på ulike nivå, individnivå, mikro-, ekso og makronivå. Jeg finner det relevant å inkludere studien, fordi den på lik linje med systemisk tenkning inkluderer flere aspekter i sin tilnærming. I tillegg oppsummerer studien relevant forskning som er eldre enn mitt litteratursøk inkluderer. Studien viser til betydelig evidens for at høy-konflikt samlivsbrudd har negativ påvirkning på foreldre-barn relasjonen. Å bli sentrert midt i konflikten kan føre til at barnet opplever stress, angst og lojalitetskonflikter til foreldrene. Høykonflikt er videre koblet til psykiske problemer hos barn. De viser til følelser hos barnet som kronisk stress, usikkerhet, skam, skyldfølelse, håpløshet og redsel for egen fysisk helse. Videre nevnes at barn kan kjenne på følelsen av avvisning, forsømmelse, lite respons og interesse i barnas velvære. Forfatterne viser også til at dårlige skoleprestasjoner, utfordringer i sosiale relasjoner og emosjonelle problemer som depresjon, angst og rusmisbruk (Polak & Saini, 2019).

2.4.6 Forskning på barns livskvalitet i forbindelse med foreldrekonflikt etter skilsmisse

Den israelske forskeren Yoa Sorek har forsket på hvordan barn av skilte foreldre evaluerer sin livskvalitet, kalt «quality of life», og velvære, som han kaller «well-being» med referanse til risiko- og resiliensfaktorer (Sorek, 2019). Til tross for at Israel skiller seg ut fra andre vestlige land i forhold til lavere skilsmisserate, er Israel å betrakte som en vestlig kultur og jeg finner hans forskning relevant for denne oppgaven siden den fokuserer på resiliens og undersøker barnas perspektiv. Sorek (2019) gjennomførte en tverrsnittsundersøkelse ved å benytte selvinstruerende nettskjema, der utvalget bestod av 122 barn i alderen 7-17 år fra 86 familier og en av deres foreldre. En tverrsnittsundersøkelse inneholder data fra et

tidspunkt eller avgrenset periode og gir et øyeblikksbilde av fenomenet som studeres (Johannessen et al., 2021, s. 265). I sin litteraturgjennomgang oppsummerer Sorek at forskning viser foreldrekonflikt som en risikofaktor for barns «well-being». Ifølge Sorek viser forskning at barn som tok i bruk aktive mestringsstrategier og beholdt mestringstro, hadde lavere nivå av angst, depresjon, aggresjon og eksternaliserte atferdsproblemer. I studiet måler han opplevd intensitet i foreldrekonflikten fra mødre og barns ståsted, barnas opplevelse av å være fanget i konflikten, barnas selvbefredelse og aktive mestring. Han brukte fire ulike måleinstrumenter for å måle livskvalitet.¹

Funnene i studien til Sorek (2019) viser i likhet med tidligere studier at barn utsettes for økt skade når de eksponeres for og involveres i konflikten mellom foreldrene, men at de på den andre siden ikke blir like skadelidende når foreldrene klarer å holde konflikten mellom seg og ikke involverer barna. Han påstår at lav selvbefredelse hos barn er en ressurs som beskytter mot negative konsekvenser på livskvaliteten som følge av økt intensitet i foreldrekonflikten. Videre finner han at barn er mindre fornøyde med livet når de opplever lite aktiv mestring og vurderer foreldrekonflikten som intens. Når den aktive mestringen til barnet er høy, finner man ingen assosiasjon med deres oppfatning av konfliktintensiteten og fornøydhet med livet. Hans påstår at høy aktiv mestring av konflikten beskytter barna mot negative innvirkninger på livskvaliteten som stammer fra de intense konfliktene og oppfatningen av å være fanget mellom foreldrene (Sorek, 2019).

2.4.7 Boomerangeffekten

Til sist har jeg valgt å ta med en studie av Rowen og Emery (2018) som omtaler fenomenet «parental denigration», som refererer foreldres nedsettende eller negative omtale av den andre forelderen fremfor barna. De viser til to hypoteser i fagfeltet, hvor den ene påstår at slik atferd fremføres ensidig fra en forelder til en annen og fører til foreldrefremmedgjøring, og den andre, konflikthypotesen, som viser til gjensidigheten i en slik oppførsel og som fører til at barnet får et dårligere forhold til begge foreldrene. For å undersøke fenomenet har de gjennomført flere studier på voksne barn og foreldre. Studien viser til at de unge voksne som

¹ Overall Life Satisfaction(OLS), Happy Last Two Weeks(HLTW), Student Life Satisfaction Scale(SLSS) og Personal Well-being Index-School Children(PWI-SC) Sorek, Y. (2019). *Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes* [104533]. New York : . .

var utsatt for større grad av foreldrededsettende uttalelser rapportert mindre nærhet og dårligere kommunikasjon med begge foreldre, samt en økt følelse av isolasjon. Resultatene fra studiene på de unge utleder det de kaller «boomerangeffekten,» at foreldres nedsettende uttalelser er sterkt relatert til at barna føler avstand fra den som snakker mest ned den andre forelderen, og ikke den forelderen som er målet for den negative omtalen. Negativ omtale slår ofte tilbake til den som snakker stygt om den andre, og gjør at barna tar avstand fra denne. Ut fra studiene samlet konkluderer de med at foreldrefremmedgjøring kan oppstå som et resultat av foreldres nedsettende atferd, men at boomerangeffekten er den mest sannsynlige konsekvens av en forelders negative uttalelser om den andre forelderen. Det å snakke ned den andre forelderen leder ofte til at barnet føler seg mindre nær den som snakker nedsettende (Rowen & Emery, 2018).

3 Metode

I dette kapittelet vil jeg presentere metoden som er anvendt i denne studien. I første omgang redegjør jeg for studiens design og vitenskapelig ståsted, dernest formidles studiens forløp med rekruttering, utvalg og intervju. Deretter beskriver jeg tematisk analyse og min gjennomføring av stegene i analysen. Til sist omtales forskningsetikk knyttet til studien.

3.1 Studiens form og design

For å svare på forskningsspørsmålet har jeg benyttet meg av seminstruerte livsverdenintervju med 6 unge voksne. Intervjuene ble foretatt i løpet av noen uker i oktober-november 2022 og analysert med utgangspunkt i tematisk analyse av Braun et al. (2022). Analysens teoretiske referanseramme er resiliens i en systemisk kontekst, med vektlegging av resiliens, sårbarhet og risiko på ulike nivåer, og da spesifikt i familien, individet og nettverket.

3.2 Vitenskapelig ståsted

3.2.1 Kvalitativ tilnærming

Kvalitative studier passer for å få utvidet forståelse for sosiale fenomener og studere livet fra innsiden, og er derfor en nyttig tilnærming når jeg ønsker å løfte frem og utforske de unges erfaringer om sårbarhet og resiliens. Metoden gir mulighet til å utforske kompleksiteten i informantenes liv. Kvalitativ metode gir rom for fleksibilitet og kan endres underveis, slik at forskningen kan bidra til å utvikle forståelse av de sosiale fenomenene vi studerer (Thagaard, 2018, s. 11, 16-17).

Studiet plasseres i den fenomenologiske tradisjonen, som innebærer at interessen sentreres rundt fenomenverden slik personene vi studerer opplever den (Thagaard, 2018, s. 36).

Formålet er å utforske forståelse av fenomenet resiliens og sårbarhet i konfliktkontekst, og løfte frem de voksne barnas perspektiver, forståelseshorisonter og opplevelser på dette temaet (Johannessen et al., 2021). En hermeneutisk tilnærming vektlegger at fenomenene

kan tolkes på ulike nivå (Thagaard, 2018). I hele forskningsprosessen vil jeg gjøre fortolkninger av informantenes fortellinger. I intervjuet vil jeg tolke det de sier og gjøre meg en oppfatning av fortellingene ut fra forforståelsen jeg har. Deretter vil transkriberingen til skrift føre til nye oppdagelser og forståelser av materialet. Etter hvert som studien skrider frem vil jeg få nye erfaringer, anvende analysemetoder og tilegne meg teori og forskning som gjør at jeg fortolker materialet på nye måter.

3.2.2 Kritisk realisme i kvalitativ forskning

Ontologi er teori om væren, om hva som eksisterer i verden og hvordan. Epistemologi er læren om hva vi kan vite om verden og hvordan, altså erkjennelsesteori (Buch-Hansen & Nielsen, 2005). Kritisk realisme kan forstås som en kombinasjon av ontologisk realisme og epistemologisk relativisme, med andre ord en kombinasjon av at det finnes noen sannheter, samtidig som det er umulig å få tilgang til sannheten direkte (Braun et al., 2022, s. 169).

Kritisk realisme tegner et bilde av virkeligheten, som ut over det observerbare, inneholder et dypt og ikke observerbart domene. Kritisk realisme gir plass til objektive strukturer, kausalitet og dybde (Buch-Hansen & Nielsen, 2005, s. 24,80,85). Ut fra dette perspektivet utgjør fenomener, begivenheter og observasjoner kun toppen av isfjellet. Det betyr at observerbarhet ikke kan være kriteriet for eksistens og at fenomener finnes selv om de ikke observeres. De finnes i kraft av at de skaper konsekvenser (Buch-Hansen & Nielsen, 2005, s. 24). Både konflikt, resiliens og sårbarhet er komplekse fenomener som kan være utfordrende å definere og sette bestemte kriterier for, som kan oppleves og beskrives ulikt av deltakerne i et system, men som likevel finnes.

I kritisk refleksjon søker vi etter hvilke diskurser som bidrar til å skape oss selv og de andre i situasjonen. Kritisk refleksjon skal synliggjøre uakseptable forhold, både de vi selv bidrar til og de som ligger innbakt i samfunnsstrukturer og institusjoner (Askeland, 2006). Kritisk refleksjon handler ikke bare om det som skjer i det lukkede rom overfor brukerne, men også å reflektere kritisk over den praksis man er en del av. Videre handler det om å gi uttrykk for denne kritikken på en kompetent og utholdende måte (Fossestøl, 2016). Intensjonen med studiet er å åpne opp for å oppdage perspektiver og erfaringer som fortelles frem av barna,

og reflektere over hvordan dette kan påvirke praksisen som familieterapeut i møte med familier med konfliktdynamikk.

I denne forskningen vil mitt ontologiske ståsted understreke at datamaterialet og min observasjon og tolkning vil gi en formidlet refleksjon av den. Gjennom hver enkelt deltakers lokale og fortolkede fortelling som blir til i intervjuene med meg, vil jeg videre fortolke via tematisk analyse (Braun et al., 2022).

3.3 Rekruttering og utvalg

Planen var å rekruttere intervjupersoner i alderen 18-25 år, som hadde erfaring med å vokse opp i en familie der foreldrene hadde vært i konflikt etter samlivsbrudd. Ved å velge denne aldersgruppen var intensjonen å få tak i informanter som enda bodde sammen med en av foreldrene eller som hadde flyttet for seg selv, uten at det har gått så lang tid siden de var i denne situasjonen. Disse ville utgjøre et strategisk utvalg og kan kalles typiske i forhold til fenomenet jeg vil undersøke (Thagaard, 2018, s. 58). I oppgaven vil personene i utvalget omtales som intervjuperson, deltaker, informant, de unge og de voksne barna.

Prosesen startet ved å gjennomføre søknad til Sikt (Sikt, 2023). Informasjonsskriv (vedlegg 2) og intervjuguide (vedlegg 3) ble utarbeidet og lagt ved prosjektplanen. Justeringer på intervjuguiden ble gjennomført underveis i prosessen, slik at det fremkom at prosjektet ikke ønsket å innhente informasjon om tredjepersoner, men ønsket å få frem historien til de unge voksne. Rekrutteringsprosessen startet umiddelbart etter godkjenning fra Sikt (vedlegg 4). En forenklet informasjonsplakat ble utarbeidet i tillegg til informasjonsskrivet, for å bidra til å vekke interessen til unge voksne og fagfolk som skulle bidra i rekrutteringen (vedlegg 5). For å øke sannsynligheten for deltakelse, valgte jeg å belønne informantene med et kinogavekort til en verdi av 300 kroner. Informasjon ble sendt på mail til kollegaer ved et familievernkontor, helsestasjon for ungdom, studenthelsestasjon, helsesykepleiere på videregående skoler og utekontakten i en kommune.

Det viste seg å være vanskelig å rekruttere deltakere gjennom familievernkontoret. Dette kan forklares ut fra at aldersgruppen ikke er overrepresentert på familievernkontoret. I mekling blir bare barn mellom 6 og 16 invitert inn for å snakke med mekler, og barna

inviteres inn via foreldrene. På bakgrunn av lite respons to uker etter at rekrutteringsmaler ble sendt ut, valgte jeg å henge opp ca. 30 informasjonsplakater på flere fakultet på et universitet, noe som bidro til at rekrutteringen skjøt fart. Flere unge voksne tok kontakt, og noen av disse viste seg å ikke oppfylle kriteriene når det gjaldt samlivsbrudd. Til sist bestod utvalget av tre intervjupersoner rekruttert gjennom fagpersoner ved familievernkontor og utekontakt og tre rekruttert gjennom plakater på universitetet. To intervjupersoner var under 18 år og en var 26, og søknad til Sikt ble utvidet til alder fra 16-26 år. Dette ble godkjent (vedlegg 6).

3.3.1 utfordringer og refleksjoner knyttet til rekrutteringen

Jeg støtte på flere utfordringer i rekrutteringen. En av dem var at definisjonen av (høy) konflikt ble opp til den enkelte ungdom og rekrutterende fagperson i de tilfellene ungdommen ble rekruttert via andre tjenester. Spørsmålet var om jeg ville få tak i det ønskede utvalget, de som hadde relevant erfaring. Som vi ser fra teorien er det ikke konsensus om definisjonen av høykonflikt, noe som gjør det vanskelig å presentere det på en kortfattet og klar måte. Kriteriene kunne fremstå utydelige for informantene og refleksjoner omkring ekskluderingskriterier var ikke tilstrekkelig gjennomtenkt på forhånd. Flere av de som ønsket å delta som informant fortalte at de hadde vokst opp med konflikt, men ikke etter samlivsbrudd. Det ble derfor tydeligere etter hvert som rekrutteringen skred frem, at jeg måtte stille noen kontrollspørsmål. Spørsmål for å inkludere/ekskludere gikk på om foreldrene hadde gjennomgått samlivsbrudd, alder på kandidatene og kort beskrivelse av opplevd konflikt etter samlivsbrudd. Samtlige informanter som ble valgt ut til intervju svarte at de hadde vokst opp med foreldre som hadde vært i konflikt etter samlivsbrudd.

3.3.2 Presentasjon av informantene

Utvalget består av seks unge voksne, to gutter og fire jenter, med et aldersspenn mellom 17 og 26 år. To av deltakerne var under 18 da de ble intervjuet. For å ivareta anonymitet har jeg valgt fiktive navn på intervjupersonene; Andrea, Brita, Christer, Dina, Espen og Fredrikke. Tre deltakere er i arbeid og tre studenter på universitet. Alle har erfaringer med å vokse opp med foreldre i konflikt etter samlivsbrudd, men har ellers heterogenitet med henblikk på

alder, kjønn, oppveksterfaring, søsken og tid for samlivsbrudd. Fire deltakere har ingen minner om tiden før samlivsbruddet, da foreldrene brøt opp når barna var små. Disse vokste primært opp hos mor, med mindre samvær hos far. I ungdomstiden byttet to bosted til far og en ble ivaretatt av barnevernet. To av utvalgets informanter opplevde samlivsbruddet som store barn/ungdom og hadde minner før og etter samlivsbruddet. I løpet av intervjuet kom det frem historier som forteller om andre sårbare forhold enn konflikten mellom foreldre, f.eks. alkoholmisbruk, antydning til vold, sviktende omsorgsevne hos foreldre og mobbing på skolen. Disse erfaringene vil kunne påvirke deltakernes fortellinger om sine erfaringer om konflikten og livet i to hjem.

3.3.3 Det voksne barnets perspektiv

Et av målene med studiet har vært å rette fokuset på barnet i foreldrekonflikten for å utvide forståelsen av hvordan det kan oppleves for barn å vokse opp med foreldre i konflikt, og jeg har valgt å løfte frem voksne barns egne perspektiv og refleksjoner i retrospekt. Jeg retter søkelyset mot og punkterer informantenes erfaringer i kraft av å være skilsmissebarn med foreldre i konflikt. I møtet mellom meg som forsker og informanten blir fokus på deler av livet som kanskje ikke ellers er så fremtredende. Dette forhandles frem mellom oss, og erfaringene ses i lys av denne konteksten. Det er en viss fare for at andre erfaringer og roller kommer i bakgrunnen, som for eksempel det å være barn av foreldre med eller uten utfordringer knyttet til rus, sinne etc. (Warming, 2019).

3.4 Det semi-strukturerte livsverdenintervjuet

Det kvalitative forskningsintervjuet gir meg mulighet til å undersøke de unges opplevelse av sin livsverden i høykonfliktfamilien og deres tanker rundt sine erfaringer og hvordan det har preget deres liv og som unge voksne (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 46). Intervjuene ble gjennomført i løpet av tre uker i oktober-november 2022. Intervjuene varte mellom 48 og 80 minutter. Intervjuene fant sted på mitt kontor og jeg var opptatt av å legge til rette for en trygg atmosfære. Det ble gjort lydopptak slik at jeg slapp å gjøre notater underveis og kunne lytte oppmerksomt til og observere informantene. Lydopptakene ble overført til kryptert minnepenn og oppbevart i låsbart skap. I alle intervjuene startet jeg med å bruke et

forenklet genogram for å få en rask oversikt over familien til intervjupersonen. Genogram er en metode der man tegner opp et slags familietre, med mulighet for å lage linjer som er stiplet/enkle/doble for å vise hvor nær man kjenner seg de ulike personene. For å ivareta personvern og tredjepersoners anonymitet ble genogrammet laget uten navn, men med betegnelser som far, mor, søster, tante, onkel eller forbokstaver for navn. Dette var en fin innledning til intervjuet og ga intervjuer en oversikt over familiene til deltakerne. Intervjuet ble gjennomført med utgangspunkt i intervjuguiden, der intervjupersonene fikk snakke fritt om sine erfaringer og historier. Rollen som terapeut ble tonet ned og forskeren som anvender intervju som metode fikk mer plass. Som forsker ble det viktig å ha en anerkjennende holdning, og bidra med bekreftende kommentarer eller oppklarende spørsmål, samtidig som jeg holdt meg mer avventende.

3.5 Tematisk analyse

For å analysere datamaterialet har jeg anvendt tematisk analyse lansert av Braun og Clarke (Braun et al., 2022). Tematisk analyse kan brukes fleksibelt og teoriuavhengig og bidra til en rik beskrivelse av forskningsmateriale (Braun et al., 2022; Johannessen et al., 2018). Metoden kan være hensiktsmessig for å studere folks tanker om et sosialt fenomen, få frem erfaringer, opplevelser, meningsproduksjon, diskurser og narrativ. I temaanalyse ser jeg etter tema eller kategorier i datamaterialet (Johannessen et al., 2018). Metoden vurderes relevant for å studere de unges egne erfaringer og utfordringer knyttet til å vokse opp som barn i høykonfliktkontekst.

3.5.1 Stegene i tematisk analyse

Analysen tar utgangspunkt i Braun og Clarke (2022) sin tematiske analyse, med inspirasjon fra Johannessen et al. (2018). Sistnevnte foreslår fire steg eller faser for tematisk analyse, forberedelse, koding, kategorisering og rapportering, mens Braun et al. (2022) viser til seks faser. Nedenfor vil jeg kort beskrive de seks fasene, samtidig som jeg beskriver hvordan forskningen tok form. Tematisk analyse er en dynamisk prosess. Fasene må ses på som veiledende og forskeren vil gå litt frem og tilbake mellom fasene. Forskningsspørsmålene er

utgangspunktet for hele prosessen, men fleksibiliteten i metoden medfører at man kan endre forskningsspørsmålene underveis (Braun et al., 2022).

Første fase omhandler å bli mer nærgående kjent med og få oversikt over datamaterialet (Braun et al., 2022; Johannessen et al., 2018). Etter hvert intervju skrev eller leste jeg inn notater, for å få med umiddelbare tanker om forbedringer av intervju-situasjonen og notere inntrykk av historien og hvordan de unge fortalte denne. Notatene kan bidra inn i analysen og gi innspill til tolkningen av resultatene, samt bidra til refleksjon og endringer til neste intervju (Thagaard, 2018, s. 113). Lydopptakene av intervjuene ble transkribert fortløpende, og bidro til justeringer i de påfølgende intervjuene. Å transkribere intervjuene fortløpende gjorde også at den enkelte informants fortellinger festet seg og bidro til at jeg tidlig skilte deltakernes utsagn og historier fra hverandre i analysearbeidet. Første intervju ble transkribert med hele gjennomgangen av genogrammet. I de neste fem intervjuene ble dette sammenfattet i kortversjon. Det transkriberte materialet besto av ca. 67 000 ord, gjennomsnittlig 11 200 ord per intervju. Etter at alle intervjuene var transkribert, leste jeg gjennom hvert enkelt intervju flere ganger for å bli kjent med datamaterialet og notere aktuelle perspektiver. Dette ble oppsummert i en tabell for alle informantene, se illustrasjon under.

Fase 1 – alle intervju

Andrea	Brita	Christer	Dina	Espen	Fredrikke
Tett kontakt med besteforeldre Konflikt kaos på mors side: Belastninger med rus hos søskenbarn og tante på mors side som tar mye tid hos morfar, men likevel en felles aktivitet sammen med han hver uke Tett kontakt med lillesøster(halvsøsken) Mye høylydte konflikter før bruddet, slitsomt Mamma og brødrene	Samlivsbrudd da hun var 3-4 år. Bodd på ulike steder, til tider lange avstander Flere søsken, hel og «halv», alle eldre enn henne, «stjernefamilie» Godt forhold til mor og de to brødrene, greit til far, søskenbarn beste venn Pappa «har alltid drukket» Konflikten har omhandlet barna, og spesielt IP. Hun har	mor fikk han som ung, mer som forelder for søsken, hjelper for mor foreldrene flyttet fra hverandre når han var liten ganske nært forhold til bestefar, nært forhold til avdød oldemor ikke noe drama, men foreldre vil ikke ha noe med hverandre å gjøre pappa – sinneproblem før? Mamma hadde ikke regler, pappa var streng – ingen samarbeid	Eneste som gråt, hadde ikke snakket om det med noen tidligere Foreldrene var bare sammen fire måneder, veldig kort. Far har hatt samme kjærest fra ca den tida D var født Hun har eldre søsken hos mor, yngre bror hos far Opplevd konflikt	Bor bare hos mor, to småsøsken, samlivsbrudd når han var tidlig ungdom, pappa flytta ut Beskriver god kontakt med besteforeldre Oppfatter at mor var mer urimelig streng før samlivsbruddet De krangler fortsatt, men ikke face to face, mer at de ikke	Foreldrene ikke bodd sammen siden hennes fødsel Uenighet om økonomi, Jenta føler seg ikke ivare tatt av mor, ikke sett og møtt Høres ut som litt omsorgssvikt hos far, ikke noe særlig regler, dro ut på natten og lot ukjente passe på barna, ikke så opptatt av barna, mistet lappen, uansvarlig, uforutsigbart. Stakkarslig økonomisk uenighet, far betalte ikke for seg,

Fase to omhandler koding av dataene, sette ord på og fremheve essensielle poeng. Vi gjør dette for å få oversikt, få ny og dypere innsikt i datamaterialet og legge til rette for påfølgende kategoriseringsfase (Johannessen et al., 2018). For å gjennomføre selve kodingen, lagde jeg et dokument for hver av intervjuene med en tabell med tre kolonner.

Første kolonne hadde plass til ideer og tanker, midterste kolonne inneholdt transkriberinger og høyre kolonne koder. Sitater ble uthevet for å fremheve viktige utsagn. I tillegg ble noen av disse sitatene satt inn i et eget dokument med tentative temaer, som jeg brukte i en forelesning om temaet barna i foreldrekonflikten. Koding omhandler ikke bare å redusere innholdet, men også om å fange opp det analytiske bildet (Braun et al., 2022). Det var viktig å denne fasen å komprimere meningsinnholdet og både de små og store fortellingene som kom frem i intervjuene, kodingen ble gjennomgått og endret flere ganger over en lengre tidsperiode. Se illustrasjon under.

	<p>L: ho e litt vanskelig, du opplev at ho e litt vanskelig - ja L: Ja, mmm. <u>korsen</u> va det, altså, syns du, altså, <u>kem</u>, ble det nå sånn <u>meire</u> at de sånn <u>fortelte</u> deg det, at nu skal vi, har vi bestemt oss for <u>ikkje</u> å være i lag, eller? Hva <u>meire</u> skjeddde når han pappa bære forsvant</p>	<p>Mamma er litt vanskelig</p>
<p>Reagerer på stygg omtale av den ene forelderen</p>	<p>- æ trur ikke, <u>asså</u>, det ble jo veldig mye sånn stygg prat, kan man si. L – <u>okei</u> - pappa sa egentlig aldri så veldig mye han. Ehm. <u>Asså</u>, brødrene mine og mamma dem prata han veldig mye ned, ho mamma gjorde det veldig mye, i starten. Det tok sikkert tre-fire år før ho begynte å <u>skjønnte</u> at det der det hjelpe ingenting. L nei, <u>okei</u></p>	<p>Mamma og brødre snakket stygt om pappa</p>
<p>Førte til sinne (agens/aktørskap) - forsvar</p>	<p>- ja, så æ huske at det var veldig vanskelig for meg å sitte å høre på at noen skulle prate så stygt om min pappa, liksom. L – ja, ja? - Akkurat da va ikke ho lillesøster der, så det var liksom bare min pappa sånn L: ja ikke sant, det var din pappa - så det ble ofte roping og kranling med spisebordet, <u>førr</u>, dem prata stygt om han L: så da blei det, huske du en gong det blei det - ja, for dem sitt <u>og prate</u> stygt om han også, <u>eeh</u>, æ har alltid vært et sånt stille og usikkert barn L: <u>mhm</u> - men æ legg merke til at når det blir sånn stygg prat, og <u>eh</u>, <u>ikkje</u> bare fra ho mamma, men fra flere, så begynte æ <u>etterhvert</u> å bli litt sånn, det va <u>nokka</u> av <u>mæ</u>, da så, ble veldig, <u>ikkje</u> aggressiv, men, <u>åh</u>, <u>ka</u> man skal kalle det? Et sånn</p>	<p>Pappa sa ikke så mye Mamma sluttet å snakke stygt om far etter en lang <u>tid</u>(3-4 år)</p>
	<p>L: ja, at man skal, at du blei - et sånn sinne L: at du blei sint - du kjente sinne ja - hvis noen tar opp <u>nokka</u> med, om han pappa, så går æ veldig i sånn forsvarsmodus, fordi æ lar ikke <u>nån</u> prate sånn om han, sant, selv om han sier han vet at <u>nån</u> snakke stygt om han, han bryr seg <u>ikkje</u>. L: nei, så det har han sagt til deg - ja L: så da va det en gong at du kjente sinne, og, og</p>	<p>Hun går fra å være et stille barn, til å få et sinne og si i fra. Vil forsvare far</p> <p>Far sier at han ikke bryr seg, men jenta syns ikke det er greit</p>

I tredje fase handler det om å generere innledende temaer for å finne mønster på tvers av de ulike intervjuene. Temaer blir ikke bare oppdaget, men blir også konstruert og utviklet av meg som forsker i samhandling med datamaterialet (Braun et al., 2022). Denne fasen brukte jeg som forsker lang tid på, ved at jeg først leste gjennom alle intervjuene hver for seg og lagde tankekart, skrev ned potensielle tema og gjennomgikk runder på nytt med kodene. Initialt kom det frem omkring 27 tema med underkategorier. Videre i prosessen ble aktuelle koder fra alle intervju klipt ut og kategorisert under Post-it lapper på store flippoverark (vedlegg 6). Kategoriseringsfasen handler om å sortere datamaterialet i overordnede temaer

med tilhørende underkategorier. I denne fasen er det viktig å ha en bevissthet i forhold til forskningsspørsmålene, slik at man er på utkikk etter tema som er relevante for besvarelsen av disse (Johannessen et al., 2018). I kvalitativ forskning er det viktig at problemstillingen er åpen slik at forskningen har mulighet for underveis å inkludere temaer som man finner interessant (Thagaard, 2018). I denne fasen gjorde jeg endringer i forskningsspørsmålene for å tilpasse den til de historiene og erfaringene som ble løftet frem i intervjumaterialet.

I den fjerde fasen utvikles og gjennomgås temaene på nytt, ses opp mot kodene og hele datasettet. Her kan tema slås sammen eller splittes opp, noen temaer beholdes og andre forkastes. Det må tas stilling til om hva som er kjerneideen og omfanget. Her sjekker man også ut eventuelle sammenhenger mellom tema, hvilken kunnskap som finnes og hvordan dette henger sammen med forskningspraksis og den utvidede konteksten (Braun et al., 2022). Også denne fasen tok lang tid og jeg beveget meg mye mellom fase tre, fire og fem (vedlegg 8).

Femte fasen omhandler finjusteringen av analysen og man definerer og navngir temaene. Her må forskeren forsikre seg om avgrensingen av temaene og at de bygger på sterke hovedpoeng(essens) og kjernekomponenter som passer inn i den overordnede datafortellingen. Viktige aktiviteter kan være å skrive en kort oppsummering av hvert tema. Å finne fengende og informative navn er også en del av denne fasen (Braun et al., 2022)

Braun og Clarke (2022) kaller **siste fase** for skrivefasen, men fremhever at den er langsgående, og at man allerede i første fase begynner skrivingen med notater for å bli kjent med og reflektere over datamaterialet og i mitt tilfelle fortellingene og menneskemøtene. Skrivingen blir mer formell analytisk fra tredje fase, utvikles og finjusteres i forskningsprosessen. Denne fasen inkluderer skriving av innledning, teori, metode, diskusjon og avslutning slik at disse veves sammen til en helhetlig forskningsrapport (Braun et al., 2022).

3.6 Forskningsetikk

Det er en del av forskerfellesskapets samfunnsansvar å fange opp erfaringer og utvikle kunnskap om medlemmer av utsatte grupper. Barn som vokser opp i familier der foreldrene er i konflikt etter samlivsbrudd kan vurderes å være i kategorien sårbar gruppe og det vil medføre omfattende etiske vurderinger å intervju barna. Jeg valgte å forske på unge voksne, som har erfaringen med å vokse opp med foreldre i konflikt. De kan ha fått dette mer på avstand og vil sannsynligvis ikke bli definert som sårbar gruppe. En søknad til Sikt med noen runder i forhold til avklaring av personopplysninger avklarte dette, og det ble ikke behov for å søke Regional Etisk Komite (Sikt, 2023).

En av de viktigste prinsippene i forskning er at forskeren skal arbeide ut fra grunnleggende respekt for mennesket (NESH, 2023). Det blir viktig at deltakerne opplever at de har et valg om å delta, og ikke føler seg tvunget til det. De som deltar gir et informert samtykke og trenger tilstrekkelig informasjon om forskningens formål, evt. finansiering av prosjektet, hvem som får tilgang til informasjonen, hvordan resultatene tenkes brukt og følgene av forskningsprosjektet. Samtykket gis fritt og uten press om deltakelse, og deltakerne vet at de kan trekke seg fra forskningen uansett tidspunkt i prosessen (Thagaard, 2018). Samtlige informanter fikk informasjon om deltakelse og muligheter for å trekke seg i forkant av og under intervjuet.

Ifølge forskningsetiske retningslinjer bør ikke forskningen påføre deltakerne skade eller utsette dem for andre urimelige fysiske og psykiske belastninger, for eksempel re-traumatisering. «Forskning kan påføre deltakere mindre alvorlige eller rimelige belastninger, men dette må avveies mot forskningens nytte for samfunnet og verdi for dem som deltar» (NESH, 2023). Det vil være viktig at jeg sørger for at informantene får tilbud om relevant og profesjonell oppfølging for å bearbeide eller behandle eventuelle skader og belastninger som er oppstått som følge av at de har deltatt i forskningen (NESH, 2023). Alle intervjupersonene fikk informasjon om at de kunne ta kontakt med undertegnede eller familievernkontoret hvis de under eller etter forskningsperioden kjenner behov for å snakke mer.

3.7 Reliabilitet, validitet og overførbarhet

Kvaliteten på studien kan vurderes ut fra troverdighet og transparens. Andre forskere må kunne vurdere fremgangsmåtene og resultatene som fremgår av studiene. Reliabilitet, validitet og overførbarhet er viktige begreper i vurderingen av forskningens troverdighet og kvalitet (Thagaard, 2018, s. 181).

Reliabilitet handler om forskningens pålitelighet, og at forskeren gjør rede for utviklingen av data. Ved å beskrive og være transparent gjennom hele prosessen, fra kontakten med informantene til utviklingen av datamaterialet i analysen, styrkes studiens troverdighet (Thagaard, 2018, s. 187-189).

Validitet knyttes til forskningens gyldighet og tolkningene forskeren presenterer er gyldige i forhold til den virkeligheten som er studert. Å beskrive det teoretiske ståsted og analysen som danner grunnlag for tolkning og konklusjoner kan styrke validiteten av forskningen (Thagaard, 2018).

Overførbarhet handler om studiens utvikler forståelser og tolkninger som kan være relevante i andre sammenhenger. Utvalget blir sentralt i så henseende. Videre handler overførbarhet også om fenomener som kan gjenkjennes på et mer generelt plan (Thagaard, 2018, s. 193-196).

4 Presentasjon av funn

I denne kapittelet presenteres funnene som jeg har utviklet ved hjelp av tematisk analyse. I intervjuene og analysen fremkom mange tema. Ulik foreldrepraksis, økonomi og ulikhet i sosial klasse og konfliktstil er alle tema som kunne vært som kunne vært utforsket mer, men som kun nevnes kort her. Jeg har valgt å analysere funn som viser til forhold mellom foreldre og barn, nettverk og relasjoner samt kraften og sårbarheten i barnet. Dette er temaer som kan knyttes opp mot resiliens i en systemisk kontekst.

Studien retter seg mot å fange opp de unges opplevelser og erfaring, slik de tolker det ut fra sin livsverden, og analysen vil lene seg til deres egne slutninger og historier. Vonde og gode minner og relasjoner løftes frem av de unge. I intervjuene og analysen kom det frem andre forhold enn konflikt og samlivsbrudd som kunne utgjøre risiko og bidra til sårbarhet hos deltakerne. Det er vanskelig å si hvilke erfaringer som fører til hvilke reaksjoner og utfall, og det er viktig å avklare at studien ikke tar sikte på lineære slutninger om konsekvensene av å vokse opp med konflikt etter samlivsbrudd. Noen steder vil de unges egne utsagn løftes frem i form av transkripsjoner. For å lette lesingen har jeg utelatt pauser og små tankeord som mm, jah, hm og lignende. Transkripsjonen fremstilles på dialekt for å beholde historiene nærmest mulig datamaterialet. Når deler av uttalelsene er utelatt, markeres det med (...) i teksten. For å ivareta anonymitet har jeg valgt fiktive navn på intervjupersonene; Andrea, Brita, Christer, Dina, Espen og Fredrikke.

I det følgende presenteres tre hovedtema:

- 4.1. Tilhørighet til hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldre og konflikten
- 4.2. Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer
- 4.3. Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter

4.1 Tilhørighet i hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldrene og konflikten

Første hovedtema handler om deltakernes erfaring med relasjonen til foreldrene, om deltakernes refleksjoner om å vokse opp i to hjem og forholde seg til foreldre med ulik foreldrepraksis eller foreldrestil og erfare at konflikten mellom foreldrene påvirket deres

opplevelse av å bli møtt på sine behov. Dette vises blant annet i hvordan foreldrene møter de unges behov for å kjenne seg trygg i begge hjem og bli møtt når det gjelder samvær. Videre viser funnene at mange av informantene opplevde seg nedprioritert eller glemt av foreldrene, at det ikke er plass til dem i hjemmet. Konflikten beskrives som subtil med manglende dialog og samarbeid.

4.1.1 Å føle seg velkommen eller forstått

Dette undertemaet handler om hva deltakerne opplevde at foreldrene gjorde for at de skulle kjenne seg ivaretatt i de ulike hjemmene. Andrea gikk på barneskolen når foreldrene skilte seg, og for henne ble det utfordrende å skulle sove i fars nye hjem. Hun forteller hvordan faren møtte henne i dette:

A: Æ huske at det tok litt tid. I starten når æ ikke hadde lyst til å overnatte så kom han og henta meg og så kjørte vi tura, kjøpte oss mat og bare satt omså i bilen. Eller så dro vi en tur tel ho farmor og farfar da. Vi møttes heller litt.

L: Da høres det ut som at du fikk styre det littegranne, eller at de styrte litt ut i fra ka du klarte, eller?

A: Mmm, det va veldig sånn (...)han pappa sa at uansett ka æ hadde lyst til så va det helt greit for han. Så æ trur det var det som gjorde det veldig lett for meg, at han pappa alltid har vært sånn at si bare i fra når du har lyst til å komme (...) æ e syns det e trivelig å være med deg. Det e nokka som e viktig å si, selv om det kan bli litt vanskeligere da, førr barnet sin del da. Men, det å vite at du e velkommen.

Det at faren var så tydelig på at han ønsket å være sammen med henne, samtidig som han la til rette for at de kunne være sammen på hennes premisser, gjorde det lettere for Andrea, og hun vil gjerne tipse andre foreldre om at dette er lurt. Her formidles frem en fleksibilitet og forståelse hos faren som gjør at jenta føler seg møtt på sine behov. På et vis kan vi si at hun føler seg hjemme i møte med far, i å være sammen med han og i hans imøtekommenhet. Hjem handler ikke om et sted, men tilhørigheten og følelsen av å bli forstått av far.

Flere av de andre informantene formidler mindre åpenhet om å uttrykke sine tanker og følelser omkring samværet. Fredrikke fikk først kontakt og begynte med samvær hos faren rundt 1. klasse på barneskolen, og fortalte at mor sendte henne til samvær mot fars og jentas vilje. Jenta følte seg ikke trygg hos far og opplevde at hun og broren ikke ble passet godt nok på. Hun forteller at pappa brukte ukjente barnevakter og at han ikke alltid var våken når hun og broren fant på «rampestreker.» Det var heller ikke rom for henne hjemme hos mor når hun nektet samvær hos far, siden hun hadde andre planer. For Dina og Christer opplevdes samværsordningen som fastsatt med lite åpning for endringer. Christer setter ord på at far ble mer rigid etter at det ble annen hver uke hos hver av foreldrene. Hvis gutten uttrykte ønske om å være lengre hos mor eller dra til mor, så ble ikke det akseptert av faren. Han uttrykker det som frustrerende når han ikke kunne velge å være lengre hos moren sin, og sier at faren virket mer opptatt av «eierskap» og mindre viktig hva gutten ønsket:

Det va mer det, det va ikke noe sånn for min del, koffer han va så opptatt av det, det va for hans egen del, virka det som i etterkant. For hadde han tenkt på ka æ hadde lyst til, så hadde han ikke brydd seg (...). Men det virka jo ikke som at det va tanken hans, det va mer som; «du e hos meg anna hver uke, enten du vil eller ikke.»

Her løfter han frem at det ikke var plass til hans ønsker om fleksibilitet og at samvær ikke alltid var frivillig. Flere informanter forteller frem en opplevelse av å ikke kunne være seg selv hjemme hos en av foreldrene, og de bruker setninger som «æ levd litt på tærne» (D) eller «likte ikke mæ sjø!» (E) hos far. For noen handlet det om at de ikke var så godt kjent eller ikke følte seg trygge nok, for noen om manglende engasjement fra en forelder. En informant legger vekt på imøtekommenheten og den emosjonelle støtten hos mor som avgjørende for at han valgte bosted hos henne når han ble 15 år.

Ut fra studien ser vi at det er variasjon på om hvorvidt informantene opplevde foreldrenes forståelse og imøtekommenhet på sine behov, eksemplifisert her med samvær. Det fremstår som at det å bli møtt på følelser, føle at foreldrene forsto dem og imøtekommenhet bidro til at barna kjente seg mer hjemme, mens det motsatte bidro til at barna ikke følte seg bekvem og ikke kjente på samme tilhørighet.

4.1.2 Å føle seg nedprioritert eller glemt

Analysen viser at flere av informantene kjente seg nedprioritert av en eller begge foreldrene, i oppveksten og nå, og at de opplevde at det var liten plass til dem eller deres behov.

Fredrikke viser til at moren virket mer opptatt av fasaden og uttaler at mor aldri har sett eller prioritert hennes behov. Hun forteller hvordan mor har sagt at jenta lignet på faren: «det e en ting æ har merka og, det e at, i hennes øya, så e det mye, æ ser så mye hat, til han pappa, at når ho ser han pappa i meg, så har liksom det gått utover meg også, hvis du skjønne?» Når jeg spør henne hvordan det har påvirket henne negativt, sier hun:

Æ har jo vært veldig mye, bare gått rundt omkring, for du ikke vet kor du vil, æ vil ikke hjem, æ vil ikke noen plassa, men æ vet ikke kor æ skal. Æ hadde ingen å fer til, liksom. Det e en ting æ huske, veldig godt, når æ va mindre. Og va litt, begynte å vanke på mitt eget, og det med at æ har stått på mine egne ben.

Det har vært vanskelig at æ alltid har vært... både følt meg aleina om ting og at æ ikke har en pappa som har vært til stede, og ikke har en mamma som forstår. Så føl man sæ litt naken og har måtta klart meg sjøl, på en måte. Men så har du søskenan mine da, som har igjen begge sine, stort sett. I hvert fall på mamma sin side. Og får det dem stort sett har lyst på. Mens æ alltid, har måtta spart opp sjøl.

Ut fra fortellingen til Fredrikke kjente hun på at det ikke var plass til henne verken hos mor eller hos far, at hun har måttet klare seg selv og følelsen av hjemløshet og manglende tilhørighet trer frem. I tillegg kommer det frem at hun opplever å bli mindre prioritert enn søsken. Studien viser at flere opplevde seg mindre prioritert når foreldrene etablerte seg med ny familie, med steforeldre og nye søsken. En informant forteller at han og søsteren ble nedprioritert når far og stemor fikk egne barn. De ble aldri invitert med på utenlandsferier og han opplever fremdeles forskjellsbehandling fra fars familie. Flere viser til at de føler seg glemt fordi foreldre er vant til at de holder styr på det meste selv, mens søsken får masse hjelp og oppmerksomhet.

På ulike måter kommer det frem såre følelser fra ungdommene i forhold til foreldrenes manglende interesse og initiativ til å ta kontakt. Flere informanter forteller om sårhet i

forhold til fedre som tar lite kontakt. Espen gjentar flere ganger i intervjuet at far har prioritert stemor foran han, at han føler seg glemt av far fordi faren ikke tar initiativ til å møtes.

Æ mista basicly pappaen min, i teorien, når han bare har funnet seg en anna dame, og æ så vidt har kontakt med han (...) det e jo liksom faren min, æ e jo liksom ungen hannes, som han har laga, så æ føle jo at han, det e hannes oppgave til å ta vare på og liksom... æ e jo ikke 18 en gang, og æ e jo allerede dutten ut av livet hans (...)Æ føle det hannes jobb å liksom ta vare på meg og beholde kontakt. Og da når æ føle at æ ikke får den reelle kontakten og den ærlige kontakten, at han faktisk vil være med meg, at når han tar kontakt så føle æ at han føle seg tvingt til det og da gidd liksom ikke æ å ta kontakt med han heller (...) at det ikke va sånn helt random, for at han har glemt meg av liksom, for sånn føles det ut som.

Flere informanter forteller om lite trøst eller og forståelse i oppveksten i to hjem. Det har ikke vært rom for barnas følelser og uttrykk. Brita forteller at hun ikke kunne prate med far, han kjente ikke til hennes hverdag og viste lite interesse. Hun viser også til at hun føler seg valgt bort, og viser til at faren hennes har valgt alkohol fremfor henne. Når hun var lei seg for noe med far, så opplevde hun moren som mer opptatt av å overbevise jenta om at hun hadde feil følelse enn å gi trøst.

4.1.3 Den subtile konflikten oppleves som vanskelig

Det mest overraskende funnet i studien er hvordan konflikten mellom foreldrene beskrives og erfares. Informantene forteller lite om høylytte konflikter og konfrontasjoner, men mer om historier som beskriver manglende kommunikasjon og fiendtlighet. De forteller om stemningen og spenningen mellom foreldrene og det som skjer mellom linjene. Som Fredrikke sier:

Det e så mye som skjer mella linjen, det som på en måte ikke e like synlig (...)det e litt vanskelig å forklare (...) Akkurat som man ser det hatet som ho mamma har, førr han pappa. Og så blir han pappa den litt mer uskyldige, men samtidig så e han den voksne, som og har et ansvar.

Hun forteller frem en ubalanse hun opplevde i foreldrenes konflikthåndtering og ubehaget når kommunikasjonen mangler:

Så der har og vært nokka som gjør at, mellom linjen, hvis du skjønne. Som e nokka man ikke helt ser, med mindre man vet ka man skal se etter. Før, det e jo nokka med det å kjefta og det e mye høylydt kringling, men æ vil nu nesten si at det e enda verre på det som skjer mellom linjene, hvis du skjønne?

Brita formidler noe av den samme stemningen og følelsen av å bli dratt inn i det på den måten:

Så det har ikke vært sånn direkte kringling mellom mamma og pappa, det har det egentlig lite vært, men det har vært veldig mye spenning på begge sin side. Så når jeg har vært hos en eller den andre, og det har blitt snakk om den ene eller den andre, så har det blitt dratt opp og så sitter jeg der og; Hva skal jeg gjøre med dette?

Alle informantene forteller om foreldre som snakket svært lite sammen, og som ville ha minst mulig å gjøre med hverandre. Espen sier:

Nu e det nu mer sånn der at, ikke at dem krangle, dem snakke så vidt face to face foran oss, dem e no bare sånn at dem levere ungan og sier hei og så e det hadet. Men, det e no mer han pappa som bare e sånn bisk, og sånn (...) for æ vet jo at ho mamma har prøvd å snakke med han pappa, og prøvd å bli venna, liksom. Men han pappa lar det ikke skje.

Her ser vi at Espen opplever at konflikten er i det stille, i det som ikke sies, men som utstråles. Han peker på far som den som er den sinte, noe som gjenspeiles i flere av intervjuene, hvor flere opplever en av foreldrene som mer sint og ujevnhet i makt mellom foreldre. Dina forteller om foreldre som ikke ville snakke med hverandre og den trykka stemningen som oppstod når de deltok på felles arrangementer og i konfirmasjonen. Hun bemerker også hvordan foreldrene unngikk å møte opp på fotballkamper når den visste at den andre parten skulle være der, og at dette var sårt for henne.

Flere av informantene viser også til at de først har lagt merke til konflikten når de kom i ungdomstiden, og at de ofte måtte fungere som budbringere når foreldrene ikke snakket sammen, noe som utdypes 4.3.3. De to informantene som kunne huske familielivet før samlivsbruddet, forteller om høylytt kringling og konflikter i forkant av samlivsbruddet og formidlet takknemlighet for at foreldrene var gått fra hverandre slik at dette ikke fortsatte.

4.2 Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer

Studiens andre hovedfunn omhandler deltakernes fortellinger om resiliens og sårbarhet i relasjoner i utvidet familie og øvrig nettverk. Analysene viser at deltakerne har funnet styrke i relasjoner i familie og søkt støtte i nettverk som har gitt fristeder som skole og fritid. Det kommer også frem foreldrenes konflikt har ført til utfordringer og komplikasjoner i relasjonene i familien.

4.2.1 Å finne tilhørighet i støttende relasjoner og fristed

I datamaterialet er gode relasjoner med besteforeldre, tanter, søskenbarn, steforeldre og søsken fortalt frem av alle informantene. Funnene som utgjør dette undertemaet viser at andre enn foreldrene har vært viktige støttespillere og utgjort viktige relasjoner i oppveksten i to hjem, og at dette gjelder i utvidet familie og øvrig nettverk.

Andrea forteller tidlig i intervjuet at hun hadde like god kontakt med besteforeldrene som med sin pappa, og nesten var mer sammen med dem enn han, selv om det kom frem senere i intervjuet at hun hadde god relasjon faren. For Fredrikke som ikke følte seg trygg på samvær hos pappaen sin var det godt å komme til bestefaren som bodde utenfor byen. Der opplevde hun stabilitet og forutsigbarhet, å bli passet på og samtidig mer mulighet til lek og utfoldelse. Christer forteller også om besteforeldre som en stabilitet i livet, og nevner flere ganger i intervjuet at bestefaren er nærmeste farsfigur, mer enn faren. Han beskriver et vanskelig forhold til faren sin, og sier at han derfor han føler seg mest knyttet til damer i familien. Han fremhever oldemoren som nær og som et bindeledd i familien og tante som

var viktig. Flere forteller om god relasjon til steforeldre. Brita kaller stemoren en engel og forteller at hun har tatt seg mye av den praktiske omsorgen, og vært farens redning.

Også relasjoner utover familie har vært viktig for informantene. Fredrikke forteller om en vond oppvekst der hun ikke opplever å ha blitt sett og møtt. Hun forteller; «Det er som regel andre rundt meg, som ikke har tilhørighet til familien som har på en måte sett meg». Senere i intervjuet sier hun: «Æ tror det har vært viktig å ha alle de nøkkelpersonan (...) Æ føle dem har sett meg for den æ er, liksom. Ikke bare basert på det jeg har gjort.» En nabo, morens venninne, lærere og en trener var personer som hadde betydd mye for henne. Hun bruker sterke ord når hun forklarer hvordan hun opplever seg prisgitt støttepersoner utenfor egen familie:

Det har jo, med tanke på de utfordringen æ har hatt opp gjennom åran, så har det ikke blitt nokka bedre av at ting rundt meg ikke har vært på stell. Når æ på en måte har vært avhengig av å finne noen på utsida, for på en måte klare å klore meg fast, på et eller anna vis.

Skole og idrett kom frem som viktige fristeder for flere av informantene, et sted der de slapp å tenke på det som var vanskelig. På tross av opplevd mobbing i skolen forteller Christer om mestring når det gjelder skoleprestasjoner. Han og Fredrikke forteller om skolen som en viktig arena for dem, med viktige voksenpersoner som hadde betydning i livet deres. Dina fortalte om viktigheten av å fokusere på skolearbeid når det ble vanskelig hjemme. Hun brukte også en lærer på ungdomsskolen til å «ta inn foreldrene» når det hadde blitt veldig vanskelig og den manglende kommunikasjonen mellom foreldrene gikk utover konsentrasjonen. For Dina og Fredrikke kom det tydelig frem at idretten var viktig fristed i livet. Idretten var en friplass der de opplevde mestring, fikk avstand til foreldrenes konflikter og uro hjemme med viktige nøkkelpersoner som engasjerte seg.

4.2.2 Når støtten i nettverket faller bort og kompliseres

Dette undertemaet omhandler hvordan foreldrenes brudd og konflikt skapte utfordringer i relasjonene mellom informantenes og øvrig familie.

I studien fremkommer det at alle deltakerne hadde erfaringer med at en eller begge foreldrene hadde fått seg nye partnere. Flere fortalte om utfordringer knyttet til tiden etter at foreldrene hadde fått seg ny kjæreste, og at dette fikk konsekvenser for samvær og bosted. Brita fortalte at hun kjente på motstand mot at stefar skulle komme inn og ta farens plass og bestemme over ting i hjemmet, og overgangen fra at det var bare henne og mor til at stefar flyttet inn. For Espen ble forholdet til faren dårligere etter at stemor kom inn i bildet, både fordi han reagerte på at de ble for fort kjærester, men også fordi han opplevde at far ikke forsvarte gutten når han følte seg urettferdig behandlet av stemor. Han sier: «Med at jeg ikke syns noe om stemora mi, generelt, for hun var liksom, frekk, generelt, hun tar mye kontroll, liksom. Typisk, skulle være ny mor, og det gadd jeg ikke.» Han snakket flere ganger i intervjuet om en episode der stemor snakket ned hans kjæresteforhold, på et tidspunkt der han ønsket å introdusere kjæresten til far. Dette såret gutten og han reagerte sterkt på at far ikke hadde forsvart han. Etter dette valgte gutten å være lite på samvær hos far.

Flere informanter forteller om hvordan relasjoner blir vanskelige når familiemedlemmer velger side og snakker dårlig om den andre forelderen. Dina fortalte om sitt valg om å flytte til faren når hun opplevde at stefar snakket ned pappaen fordi han kun kjente til morens side av konflikten. Hennes valg om å flytte førte også til at forholdet mellom henne og mamma ble dårligere en lang periode. Andrea forteller at hun ikke ønsker å ha noe særlig kontakt med brødrene sine, fordi de har snakket stygt om pappaen hennes. Når hun snakker om jula og at hun har valgt å feire anna hver jul hos mor og far, sier hun:

Selv om æ vet at begge to har det bra, sant, så e det, noe av det første at æ ikkje e så glad i å feire med brødrene mine, førr alt dem har gjort, sant, så e jo ikkje dem noen du vil tilbringe noe tid med, sant. (...) Førr det sitt ennu i meg at dokker har sagt det, dokker har gjort det da, ja (...) æ stenge dem litt ute av livet mitt, hvis noen spør, egentlig, om æ har søsken, så sier æ at æ har lillesøster. Førr æ ser ikkje på dem som brødrene mine, æ ser dem på som sønnan til ho mamma, ikkje no mer.

Funnene viser at konflikten mellom foreldrene går ut over barnas forhold til øvrig familie. Fredrikke forteller om den rare stemningen som oppstod når begge familiene møttes, med påtvungen prating og, som hun sier: «Det har aldri vært gjensyns glede.» For henne ble det

en lettelse når bursdager ikke ble feiret på tvers av familier, fordi stemningen ble lettere, samtidig som hun forteller om sårheten i å få færre gaver fordi bursdagen ikke ble feiret på fars side. Christer beskriver det som en slags rivaleri mellom mors og fars familie, og at det ble vanskelig å holde kontakten med fars familie når moren ikke fikk lov til å ta kontakt med dem. Han forteller om lite nærhet med fars familie, og kontakten med dem som mer påtvunget. Samtidig kommer det frem en sårhet og følelse av urettferdighet når han ser nærheten og omsorgen farforeldrene viser for andre familiemedlemmer. Espen forteller at det oppstod konflikter når han ikke ville møte farmoren hjemme hos far og heller ville at moren skulle be farmor komme hjem til dem, men at far nektet farmor. Espen beskriver sinnet mot faren og tristheten når han så hvor lei seg bestemoren ble.

Æ fikk møte ho til slutt da. Og så va det bare korsen ho farmor, ho blei jo ordentlig lei seg, ho begynte jo å gråte, æ har jo aldri sett ho farmor gråte før og da va jo det, æ skjønnte at han pappa hadde såra liksom, farmora mi da, da ble æ, da klikka det for meg (...) ja, for ho ville jo møte meg, liksom ho ville jo til oss og møte oss...

Det kommer her frem at konflikten også skaper utfordringer i relasjonene til øvrig familie, når det blir vanskelig å holde kontakt mellom barnet og de to familiene. Det skaper brudd og gnisninger i relasjonene.

4.3 Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter

Siste hovedfunn i studien viser deltakernes ulike strategier for å håndtere utfordringene de med å vokse opp i brutte hjem med konflikt. Analysen viser at strategiene som velges kan være forståelige håndteringer av situasjonen, som kan fungere som en styrke samtidig som de kan ha en kostnad.

4.3.1 Stillhet som strategi

Datamaterialet viser deltakernes varierende behov for å snakke med noen om hvordan de hadde det som barn med foreldre i konflikt. En overvekt av informantene forteller at de var lukket om dette temaet. Christer forteller at han gjemte bort det vanskelige, tok ikke opp problemer når han var liten, og trodde det skulle være sånn. Han forteller om tante som

engasjerte seg og foreslo familierapi for han og foreldrene. Christer avsto å delta, fordi han var redd for at det skulle gjøre ting verre mellom foreldrene, redd for å si feil og at han skulle få dårlig samvittighet. Brita sier hun ikke kan huske at hun hadde behov for å snakke om det som barn, men at hun var vant til at det var noen ting som man ikke skulle snakke om utenfor husets fire vegger. Når hun ble eldre snakket hun med et søskenbarn, venner og kjærester om utfordringene.

Dina forteller at som barn var hun bekymret for å snakke om hvordan hun hadde det, siden hun var redd for at foreldrene skulle fremstå i dårlig lys, og at barnevernet skulle kobles inn. Hun synes det var vanskelig å snakke med noen om det, og at hun var lukket på dette med å vokse opp i to hjem fordi det er et sårt tema. Hun sier at foreldrene ikke visste om at hun hadde det vanskelig, siden hun var lukket om det. Andrea sier hun er ganske åpen med dem hun stoler på, men at dette temaet var vanskelig å snakke om og forteller:

Det der trur æ faktisk æ nesten ikkje æ ville snakke med helsesøster om engang (...)

Det va så vanskelig å snakke om (...) æ blei veldig mye lei meg, og at det va vanskelig å snakke om at man e lei seg før det.

For Fredrikke kommer det frem at hun hadde stort behov for å snakke om utfordringene i hjemmet, og at hun fant nøkkelpersoner i skole og nettverk hun kunne snakke med. Espen utmerket seg annerledes med å være tydelig på at han var opptatt av ærlighet og at han sa i fra til foreldre hvis det var noe han mente. Han var også tydelig på at det ville vært vanskelig for han hvis han ikke kunne snakket med venner om det.

Datamaterialet viser at for de fleste av informantene var det å vokse opp i to hjem i konflikt et tema som det var lite åpenhet for i hjemmet, enten fordi de som barn trodde det skulle være sånn, at de ikke opplevde at dette var et tema som kunne snakkes om eller at det var et sårt og vanskelig tema å snakke om. Deltakernes strategi som barn ble da å være stille om det som kunne oppleves utfordrende.

4.3.2 Å stå opp for seg selv og andre

Dette undertemaet omhandler deltakernes aktive handling for å stå opp for seg selv, sine nærmeste og for egne verdier. Tre av informantene forteller frem en kraft, en aktiv handling,

der de protesterer mot fedre som blir snakket ned, mens en annen forteller frem en agens som oppstår etter at stemor snakker dårlig om forholdet hans og far ikke lar farmoren komme på besøk i mors hjem. Andrea forteller engasjert om hvordan hun forsvarer far når mor og brødre snakket stygt om han:

Ja, for dem sitt og prate stygt om han. Og æ har alltid vært et sånt stille og usikkert barn, men æ legg merke til at når det blir sånn stygg prat, ikkje bare fra ho mamma, men fra flere, så begynte æ etterhvert å bli litt sånn, det va nokka av mæ, da så, ble veldig, ikkje aggressiv, men, ka man skal kalle det? (...) Et sånn sinne (...) Hvis noen tar opp nokka om han pappa, så går æ veldig i sånn forsvarsmodus, fordi æ lar ikke nån prate sånn om han.

På samme måte forteller Brita at hun tok på seg rollen som fars beskytter, fordi ingen andre gjorde det. Hun viser til at hun kjente på trass og tristhet over av at far ble nedsnakket. Hun tok hans side og fikk behov for å «fikse det.» Hun sier: «uansett kor mye ho fortell, så e det jo faren min (...) og i familien så unnskylda vi veldig mye». Jeg tolker dette som at det vekkes sterke emosjoner i barna når en de er glad i snakkes stygt om på denne måten. De erfarer urettferdighet og gjør en aktiv handling for å vise sin uenighet og stå opp for forelderen.

Ærlighet kom frem som viktig for Espen, og han forteller flere ganger om hvordan han er en person som liker å være direkte og si det som det er. Han er stolt av å ha sagt i fra til faren om det han opplever urettferdig, og viser til en episode der han og far var på kjøretur og han sier til faren sin: «har du tenkt å ta det her opp, eller skal æ være den voksne og måtte gjøre det, liksom?» Her ser vi at det er en viktig verdi for Espen å være ærlig, at han agerer på denne verdien, ved å ta en rolle som han strengt tatt opplever at faren skulle tatt.

4.3.3 Å være mellommann og budbringer

Studien viser at de unge opplevde de hjemmene som ulike og en mangel på sammenheng og samkjøring mellom foreldrene. Dette undertemaet handler om at flere av informantene forteller frem en posisjon som budbringer mellom hjemmene. Christer påpekte at hans foreldre hadde svært ulike regler, der far var veldig streng og mor veldig ettergivende, noe som ble forvirrende for gutten. Han opplevde manglende vilje fra far og lite engasjement fra

mor når han bad dem prøve å få til mer like regler. Også Dina forteller om ulike regler hos mor og far, lite samkjøring om fritidsaktiviteter og betaling, og hun hadde ønsket mer samkjøring mellom foreldrene. Når jeg spør henne om hva som har vært spesielt vanskelig sier hun:

Når folk snakke om kor bra dem har det med foreldran sine, så sitt æ der sånn, ja... skikkelig enig. Eller sånn, når dem møte på ting sammen, at dem ikke snakke sammen, at du måtte ha vært en budrunde, nei, budmelder, og at du kan ikke snakk like åpent, for du kan ikke nevne. Du kan nevne den andre, men da merke du på den andre at den hadde kanskje ikke lyst til å hør for mye om den andre familien da (...) Og det å vær budbringer har kanskje vært det tøffeste.

Hun forteller videre at hun kjenner på en urettferdighet for at foreldrene ikke klarte å legge problemene sine til side. Hun ser at de gjorde sitt beste hver for seg, men ikke sammen. Fredrikke fikk beskjed av mor om å spørre far hvis hun skulle reise på turer, og at det ble hennes ansvar å skaffe til veie pengene slik at hun kom seg på tur. Hun sier også:

Det va æ som ble, til slutt blei jo æ et mellomledd, for da slutta jo dem å kommunisere med hverandre (...) Så da måtte æ, ta over den biten sjøl, hvis du skjønne?

Brita forteller at gode opplevelser hos far ble forvirrende, siden det ikke stemte med bildet som moren hadde laget om at han. Det var lite rom for å tenke og si noe fint om faren hos mor, og mor argumenterte mot hennes syn på far. Faren på sin side formidlet sin dårlige samvittighet og ville si unnskyld til alle via henne. På den måten opplevde Brita seg dratt inn i konflikten og ble en budbringer mellom foreldrene.

Jeg tolker det slik at når det blir stille mellom foreldrene, når de ikke evner å snakke sammen på grunn av uenigheter og fastlåste konflikter, så trår barna frem for å skape en sammenheng mellom hjemmene. I noen av tilfellene er foreldrene mer aktive og gir barna rollen, mens i andre tilfeller tar barna rollen som budbringer, nettopp fordi det mangler sammenheng.

4.3.4 Å bli tidlig voksen og føle selvstendighet

Å bli tidlig voksen, ta ansvar og det å føle seg selvstendig er noe som fortelles frem på ulike måter av samtlige informanter i studien og utgjør neste undertema. Dina og Fredrikke forteller hvordan de følte seg ansvarlig for at fritidsaktivitetene ble betalt, og for å holde orden på trening og tingene sine. I dette ligger også det å ta ansvar for kommunikasjonen som manglet mellom foreldrene, at de fungerte som mellommenn eller sendebud, og på den måten bli involvert i konflikten. Dina's søsken har påpekt at hun ble tidlig voksen, siden hun måtte passe på seg selv. Det å være mellommann og bringe beskjeder videre, og ubehaget med å spørre etter penger har gjort at Dina nå kjenner seg «ekstremt selvstendig.». Hun viser til den gode følelsen av å tjene sine egne penger nå, og slippe å spørre foreldrene om økonomisk hjelp.

Når Brita snakker om å vokse opp fort handler det om at hun prøvde å forstå og håndtere konflikten mellom foreldrene. Hun viser til det som både sårt og fint. Sårt at hun «gikk glipp av å være barn» og fint i forhold til at hun merket hvor uansvarlig andre barn kunne være. For henne opplevdes det som om hun hadde erfart noe helt annet enn de som hadde vokst opp i kjernefamilier. Hun ga uttrykk for både litt misunnelse, men at hun også synes det var leit at hennes jevnaldrende ikke hadde opplevd særlig motstand i livet. Hun tror at motstanden hun har opplevd har gjort henne god til å lese folk sosialt. Også i Britas historie kan vi se at hun har en følelse av at motstanden og ansvaret har gitt henne en selvstendighet og styrke som bidrar positivt inn i å forme henne som voksen.

Andrea forteller om et ønske om å ta mer ansvar hjemme etter samlivsbruddet og vise at hun var bedre enn brødrene. Hun vasket klær og hus, ryddet og passet hunden. Hun sier at hun ble fort selvstendig, og at far har oppmuntret henne til å prøve selv. Hun forteller stolt om at hun hadde klart å ordne seg jobber selv og bestilt legetimer. Hun er også opptatt av at andre ungdommer kunne hatt godt av å ordne mer ting selv, tørre å gjøre feil og ikke spørre om hjelp. Jeg tolker det som at Andrea opplever at den motstanden hun har erfart og det å ta ansvar i så tidlig alder har vært positivt for henne, og har vært med på at hun opplever mestring i å klare ting selv som ung voksen.

Tre informanter forteller frem en av foreldrene som litt stakkarslige, med lite kontroll, manglende ressurser, som ikke tatt et tilstrekkelig foreldreansvar. Det kommer frem at de aktivt har tatt ansvar for foreldrene, for eksempel ved å passe yngre søsken eller hjelpe økonomisk.

På ulike måter har de fleste informantene opplevd at de har vokst opp tidlig og blitt selvstendige, og forteller det frem som en styrke, men også med sårhet.

4.3.5 Konfliktens pris

Det siste undertemaet handler om hvordan informantene forteller at erfaringene påvirker livet deres som unge voksne og at de tror de vil ha betydning i etablering av egen familie. Flere fortalte at de var konfliktsky og at de var gode til å «lese folk» og at det hadde betydning for sosiale relasjoner. Jeg opplevde det som de snakket frem en styrke, det å være observant på hva andre tenker og gjør, men tolker det også som en slags årvåkenhet, som kan komme av deres oppmerksomhet knyttet til foreldrekonflikten, der de har måttet trå forsiktig for å unngå ubehageligheter knyttet til foreldrenes konflikt og ulikhet. Flere ga uttrykk for å være usikker i sosiale sammenhenger. De snakket frem en spillover-effekt, der følelser knyttet til konflikten eller foreldrene, kom ut på andre arenaer, blant venner eller i parforhold. Espen sier at han er blitt bedre på å stå opp for seg selv, men knytter erfaringene med å vokse opp med konflikt til situasjoner der han «plutselig klikke på en kompis uten at han fortjene det.» To av informantene fortalte om kontakt med psykisk helsevern, en i barndom og en i voksen alder. En av informantene var diagnostisert med depresjon, angst, OCD og personlighetsforstyrrelser, og knyttet dette til oppveksten som var opplevd kaotisk med store ulikheter i de to hjemmene. Likevel opplevde jeg at gjennomgangstonen blant informantene var at de synes de hadde «klart seg bra» til tross for utfordringene knyttet til oppveksten med foreldrekonflikt i to hjem. Som en av informantene sa: «æ synes det e fint å ha de erfaringene, egentlig. Da vet æ liksom litt mer korsen man skal være, og ka man ikke skal si til folk».

5 Drøfting

I kapittelet har jeg valgt å beholde hovedtemaene fra analysen, og vil drøfte disse opp mot relevant teori og forskning. Målet er å kunne bidra til utvidet kunnskap som foreldre og fagpersoner kan dra nytte av i møte med barna som vokser opp i brutte familier med konfliktdynamikk.

5.1 Tilhørighet i hjemmet påvirkes av relasjonen med foreldrene og konflikten

5.1.1 Å føle seg velkommen eller nedprioritert

Hva skaper tilhørighet i et hjem, og hva medvirker til det motsatte? Å føle tilhørighet i hjemmet kan handle om å oppleve trygghet, omsorg, gode relasjoner og det å bli sett og møtt på sine behov. I motsetning kan vi anta at utrygghet, usikkerhet og det å ikke oppleve seg sett og prioritert kan bidra til at man ikke kjenner på tilhørighet. I materialet fant jeg at flere informanter uttrykte utfordringer med å bo i to hjem, med varierende muligheter og åpenhet for å uttrykke dette.

Det fremgår av studien at de av informantene som opplevde forståelse fra foreldrene når de uttrykte behov og ønsker, satte pris på det. Det å få aksept for å uttrykke følelser og bli imøtekommet fremmes som positivt for informantene. I forskning vises det til at gode relasjoner mellom foreldre og barn beskytter dem fra konflikten med tanke på internaliserte problemer. Å møte barnas behov for nærhet, oppmerksomhet, støtte og bekreftelse kan fungere som en beskyttelse mot konflikten og til tross for negativ relasjon med en av foreldrene. En god relasjon til en av foreldrene kan kompensere for problemene i det andre hjemmet (Huglen et al., 2020; Polak & Saini, 2019; Stokkebekk et al., 2019). I materialet fremkom det at flertallet av informantene hadde et godt forhold til minst en av foreldrene, der de gir uttrykk for å bli sett, hørt og lyttet til. Fortellinger om å føle seg velkommen, bli lyttet til, ha rom for utløp av følelser og gode opplevelser sammen er eksempler på gode erfaringer. For flere av informantene var det ikke nødvendigvis bostedet som ga tilhørighet, men heller opplevelsen av å bli imøtekommet. På den måten kan vi se at gode relasjonen

mellom foreldre og barn var med på å bidra til informantenes resiliens og følelsen av tilhørighet. Nærheten og likheten som Andrea kjente med sin far var med på å knytte dem sammen og gi tilhørighet, selv om hun ikke turte å overnatte i starten. Hun kunne føle seg hjemme hos far, til tross for at hun ikke bodde hos han.

Å ikke bli prioritert, føle seg glemt, alene og annerledes var såre historier som kom frem i funnene. To informanter fortalte om manglende støtte og nærhet fra begge foreldre, og det er også disse to som forteller om kontakt med psykisk helsevern. Selv om man ikke nødvendigvis kan trekke slutninger om årsaken til at disse to fikk psykiske vansker, så kjenner vi til den kumulative risikoen, som omhandler at ulike utfordringer eller risiko føyer seg til tidligere risiko og sårbarheter (Borge, 2018, s. 82). Ut fra dette kan vi se at barn som har sårbarheter for utvikling av psykiske eller sosiale vansker, i større grad kan bli påvirket av konflikt, brudd og manglende foreldrestøtte. Flere informanter fortalte om en slags utenforskap, der de kjente på at de hadde hatt en annen oppvekst enn andre barn og der de følte seg annerledes enn søsken, følte distanse til og mindre prioritert enn søsken. Utenforskap kan være sårt å kjenne på, spesielt når man kjenner på utenforskap i familien. Familie skal jo være en støtte og ressurs, og når denne faller bort eller rakner, kan det kjennes slik som en av informantene omtalte det som, at man kjenner seg «naken».

I møte med foreldre som strever med konflikter etter samlivsbrudd, kan det være nyttig å løfte frem viktigheten av å fokusere på forholdet mellom dem selv og barnet, og utforske sammen om barnets opplevelse av tilhørighet i familien. Fremfor å bekymre seg og fokusere på den andre forelderens mulige feil og mangler, så kan det være større beskyttelse i å fokusere på hvilke beskyttelsesfaktorer og risikofaktorer som er til stede i hvert hjem, og hvordan foreldrene kan fremme barnets opplevelse av trygghet og tilhørighet. Profesjonelle kan i sin tilnærming til familier med konfliktdynamikk med fordel rette samtalene inn mot å styrke relasjonene mellom foreldre og barn og gi tilpasset foreldreveiledning. På grunnlag av resonnementet over ser vi at studien kan støtte tanken om et parallelt foreldreskap der fokuset er på hver enkelt forelders relasjon til barna.

I materialet fremkom det at flere informanter opplevde begrenset innvirkning og lite fleksibilitet knyttet til samværsordningen, og at deres opplevelse av utrygghet eller ønske om å være hos den andre ikke ble tatt hensyn til. Sunde et al. (2021) viser til at barn i stor

grad vet hva de ønsker og har klare meninger etter samlivsbrudd og at det er viktig for dem å få aksept på sine følelser hjemme. Det blir også viktig å påvirke egen livssituasjon når det blir konfliktfylt hjemme (Sunde et al., 2021). Forskning viser til at spesielt tenåringer verdsetter å kunne gjøre endringer i samværsordningen (Grape et al., 2021). Funnene viser at det var utfordrende for informantene å ikke bli hørt eller medvirke i samværsspørsmålet. En informant ble tvunget til å dra til en forelder som ikke opplevdes trygg nok. En annen fikk ikke aksept for å dra til den andre forelderen som ungdom, og stilte spørsmål ved om samværene var for barnets eller foreldrenes del. Han viste til at fars utøvelse av «eierskap». Dette antyder at han som barn opplevde seg som en slags pakke som kunne sendes hit og dit. Håpløshet over ikke å bli hørt går igjen i studien til Rød et al. (2008). Hvordan oppleves det for barn å ønske seg til den ene forelderen og IKKE få muligheten til å dra? Og hvordan er det for barn som ikke vil på samvær til en forelder, men MÅ dra?

Stokkebekk et al. (2019) formidler at trygge omsorgspersoner kan gjøre det mindre truende å gjøre endringer i bostedsordningen. Det vil igjen styrke ideen om at man bør jobbe med relasjonen mellom foreldre og barn, slik at barnet opplever trygghet og imøtekommenhet. Å ha en god relasjon til en forelder og aksept for følelser og uttrykk, vil ikke nødvendigvis si det samme som at barnet skal få det slik de vil. Det er foreldrene som skal bli enige og bestemme samvær, men det er viktig for barn å få medvirke og si sin mening.

5.1.2 Den subtile konflikten oppleves som vanskelig

I funnene fortelles den stille og subtile konflikten, stemningen mellom foreldrene og fiendtligheten frem som belastende og vanskelig for informantene å stå i. På tross av manglende konsensus i hvordan høykonflikt og foreldrekonflikt defineres, så ser vi at det i forskningen og litteraturen i stor grad er den høylytte konflikten som skrives frem som skadelig for barn. Harold og Sellers (2018) viser til at det i den senere forskning har blitt mer oppmerksomhet på at foreldres konflikter som er preget av stillhet, bitterhet og mangler varme, kan føre til at barna er mer utsatt for emosjonelle og atferdsmessige problemer. Francia og Milllear (2015) skiller mellom to typer konflikter, den indirekte og direkte. Den indirekte konflikten minner om de subtile konfliktene som fortelles frem av informantene i min studie. Den indirekte konflikten beskrives som passiv foreldreatferd, forsøk på

triangulering, å bruke barna som spioner og å være nedverdige overfor den andre forelderen fremfor barnet (Francia & Millea, 2015). Et annet skille som vises til i faglitteratur og forskning er forskjellen mellom konstruktive og destruktive konflikter, hvor konstruktiv konflikt kan bidra til at barnet kommer styrket ut, fordi de opplever at det blir en vellykket løsning og en aktiv atferd som bidro til løsningen (Borge, 2018, s. 110-111; Harold & Sellers, 2018; Stokkebekk et al., 2019). I funnene fremkommer det en sårhet over foreldrenes manglende evne og vilje til å gjøre noe for å løse konfliktene. De forteller om foreldre som unngår eller tydelig motsetter seg å snakke med den andre forelderen og som snakker nedsettende om den andre. Det er således den indirekte og destruktive konflikten som fortelles frem. Det som skjer mellom linjene, spenningen, stemningen og den «biske» holdningen blir tydelig lagt merke til av informantene og oppleves som belastende.

Kan det være at fagpersoner og foreldre undervurderer den stille og subtile konfliktdynamikkens påvirkning på barnas omsorgssituasjon og tilpasning? Har det vært mest fokus på at det er de «bråkete» konfliktene der foreldre kjefter og roper på hverandre foran barna, som er skadelige og kan føre til dårlig fungering? Jeg mener det er viktig å løfte disse spørsmålene frem og øke oppmerksomheten på denne typen konflikter. Her kan vi vise til forskningen til Holt et al. (2021) der det kom frem foreldres underreportering av barnas reaksjoner mot foreldrekonflikt. De advarer mot at en undervurdering av barnas reaksjoner kan bidra til emosjonelle og atferdsmessige problemer hos barna, og dermed mangel på adekvat hjelp og støtte (Holt et al., 2021).

Slik informantene forteller frem konflikten og det manglende samarbeidet mellom foreldene, så fremkommer det et ønske om at foreldrene skal samarbeide mer, med eksempler om å bli enige om praktiske ting som betalinger til fritidsaktiviteter, planlegging av konfirmasjon og ulik foreldrepraksis. Ut fra dette kan vi se at informantene løfter frem diskursen om det «samarbeidende foreldreskapet» som et ideal, noe som ofte fremmes som den beste praksisen og ideal, av fagfolk og i samfunnet. Når de så tydelig ønsker seg foreldre som samarbeider, hvordan ville parallelt foreldreskap ha fungert for dem? Hvordan oppleves parallelt foreldreskap (Huglen et al., 2020) for barn? Vil det for de fleste være tilstrekkelig at foreldrene er gode nok foreldre i hvert sitt hjem eller kan det være at barna erfarer at

sammenhengen mellom de to hjemmene mangler? Blir det en opplevelse av en sammenhengende oppvekst i to hjem, eller en fragmentering av livet, når minimal kommunikasjon utveksles? Kan det være at ansvaret for informasjonsflyt legges på barna? I materialet fremkom det at stillhet og manglende kommunikasjon mellom foreldrene førte til at flere av informantene tok rollen som budbringere. Dette var en erfaring som opplevdes belastende, og som omtales nærmere i 5.3.3. Hvis parallelt foreldreskap skal fungere tilfredsstillende, så er det viktig at foreldre og fagpersoner er oppmerksomme på hvilken informasjon som må utveksles mellom foreldre. Ved å velge å ta ned informasjonsflyten og samarbeidet mellom foreldrene og heller velge parallelt foreldreskap, bør man sikre at barnet ikke blir bærer av konflikten og det manglende samarbeidet.

5.1.3 Boomerangeffekten

Samtlige informanter i studien forteller om foreldre, søsken eller steforeldre som omtaler en forelder nedsettende. På linje med tidligere forskning kommer boomerangeffekten (Rowen & Emery, 2018), tydelig til syne i samtalen med informantene. Flere informanter forteller om ubehaget de opplevde når foreldre blir snakket ned. Dette ble tydeliggjort ved at informanter tok avstand fra de som omtalte en av foreldrene negativt, ved at de valgte å flytte ut eller ikke ønsket å feire jul i det hjemmet som snakket ned. Informantene formidlet et behov for å forsvare den som snakkes ned og flere søkte seg nærmere til den forelderen som ble snakket nedsettende om. For informantene kunne denne omtalen altså føre til at de heller følte seg fremmed og ville ta avstand til det hjemmet der den negative omtalen fikk plass.

5.2 Tilhørighet utenfor familien både støtter og kompliserer

5.2.1 Å finne tilhørighet i støttende relasjoner og fristed

Studien viser at informantene fant styrke utenfor hjemmet når de opplevde utfordringer. At barn skaffer seg nødvendig støtte utenfor familien finner vi også i forskningen til Stokkebekk et al. (2019), og denne kan fungere som en beskyttelse mot negative utfall av

foreldrekonflikt (Harold & Sellers, 2018). Hos Masten (2018) finner vi argumenter for at barnets resiliens er avhengig av tilgjengelig resiliens i tilknyttede system, spesielt de som skal gi direkte støtte, slik som foreldre og utvidet familie (Masten, 2018, s. 16). Viktige resiliensfremmende relasjonelle egenskaper er trygg tilknytning, i første omgang med nærmeste omsorgsgiver, men senere med familie, venner og andre viktige støttespillere (Masten, 2018, s. 18). De fleste av informantene fortalte frem utfordringer til en eller begge foreldrene, og alle fortalte om betydningsfulle voksne i familien, enten besteforeldre, tante, steforeldre eller søskenbarn. Kanskje var nettopp at deltakerne også fant andre relasjoner der de følte seg hørt og støttet, en viktig faktor i at de kom seg gjennom utfordringene slik Tronick og Gold (2020) fremmer?

Nøkkelpersoner eller viktige voksne i det utvidede nettverket fortelles frem, i idretten, blant foreldrenes venner, naboer og lærere. Sterke ord om å være avhengig av nøkkelpersoner utenfor familien for å «klore seg fast», kan både vise til savnet av foreldrene som støttespillere, men også hvordan relasjonelle ressurser var tilgjengelig i nettverket. Signifikante andre i form av gode tilknytningspersoner utenfor familien fortelles frem. Spesielt lærere ble fortalt frem som viktige støttespillere. Lærere møter barna hver dag på skolen og har en unik mulighet til å følge med på hvordan barn har det, og er i en posisjon hvor de kan samtale med barnet og gi barn mulighet til å bli sett og forstått utenfor hjemmet. Venner og jevnaldrende ble tydeligere fortalt frem av noen informanter, og er også å regne som sosial kapital.

Tidligere forskning viser til at høykonflikt har vært assosiert med dårlige skoleprestasjoner hos barn (Harold & Sellers, 2018; Polak & Saini, 2019). Dette var ikke noe som kom frem blant mine informanter. I stedet kom det frem at flere oppfattet skolen som et fristed der de brukte energi på å jobbe med skolearbeid og opplevde mestring. Skolen som faglig, sosial og miljømessig kapital omtales av Borge (2018, s. 130-137). For flere av informantene var selve skolearbeidet og faglig mestring viktig. Faglig kapital skapes og vokser når elevene tilegner seg kunnskap, den sosiale kapitalen på skolen handler om tilgangen til venner og samvær med jevnaldrende. Miljømessig kapital handler om fellesskapet, trivsel og trygghet og viser blant annet til lærere som viser omsorg for elever (Borge, 2018). Funnene viser at

skolen og fritidsaktiviteter utgjør viktige arena for mestring, kan tilby støtte fra viktige voksne og samtidig være et sted der barna får pause fra konflikten. For barn og ungdom kan skolen utgjøre stor forskjell der de kan oppleve mestring faglig, møte jevnaldrende venner og bli sett og møtt av lærere og andre personale på skolen.

Funnene i studien minner om viktigheten av å bidra til at barna kan benytte seg av viktige relasjonelle ressurser i utvidet nettverk og finner støtte i tidligere forskning (Harold & Sellers, 2018). Kan vi bruke denne kunnskapen slik det gis større oppmerksomhet på hvilke ressurser som omgir barnet på skolen, på fritiden og i familien. Er denne kunnskapen underkommunisert? Kan foreldre og fagpersoner bli for «nærsynte» og for opptatt av konfliktdynamikken, det som skjer i det andre hjemmet, slik at ressurser som en god lærer, forståelsesfull tante eller trygg bestefar blir avglemt? Studiens funn setter fokus på at det i møte med barn, ungdom og foreldre der konflikten er høy etter samlivsbrudd, kan være nyttig å rette fokus mot ressursene som finnes utenfor hjemmet, i relasjoner med utvidet familie og i nettverket for øvrig. Besteforeldre og annen familie kan være gode ressurser for barna og som flere informanter forteller, så har de et like nært eller nærmere forhold til besteforeldre enn foreldrene.

5.2.2 Når støtten i nettverket faller bort og kompliseres

I analysen fremgår det at konflikten mellom foreldrene påvirker relasjonene både i nær familie, til foreldre og søsken, men også til utvidet familie. Som omtalt i 5.1.3 valgte informanter å ta avstand til steforeldre og brødre som snakket stygt om en forelder, og heller søkte til den forelderen som blir nedsettende omtalt, jamfør boomerangeffekten (Rowen & Emery, 2018). Stammekrig og heiagjeng er betegnelser på hvordan nettverk og familie blir dratt inn i foreldrenes konflikten (gjengitt av Johnston og Roseby i Polak og Saini, 2019). Samlivsbrudd og spesielt der konflikter mellom foreldrene inngår, kan bidra til splittelse av familier. Dette kan føre til at barnet mister kontakten med familie, og dermed også sosial kapital som kunne fungert som støtte og beskyttelse. Som vi gjenkjenner fra funnene, ble det vanskelig for flere av informantene å holde kontakt med familie på begge sider, både i barndommen, men også videre i voksen alder. Rivaliseringen og den ansente

stemningen mellom familier påvirker relasjoner og bidrar til at barnet har mindre ressurser tilgjengelig i utvidet familie.

Kan vi si at foreldrene i noen tilfeller blir «portvoktere» for hvilke ressurser som er tilgjengelig for barna i utvidet familie? Det er først og fremst foreldrenes ansvar å passe på at konflikten ikke smitter over til resten av familien, og sørge for at heiegjengen ikke heier på konflikten, men på barnet. Med tanke på at resiliensen hos barn er avhengig av ressursene som er tilgjengelig i familie og utvidet nettverk, så blir det viktig å bidra til at barna ikke mister støttespillere i storfamilien eller øvrig nettverk. For foreldre og øvrig familie vil det være nyttig å være oppmerksomme på at familierelasjoner er mer varige enn mange andre relasjoner og skal følge barnet hele livet. Som en informant sa: «i familien så unnskylda man veldig mye». Gode relasjoner og tilknytning til familie kan gi sosial kapital og bidra til støtte og dermed beskyttelse for barn som strever. Barn som vokser opp med splittelse mellom familier, familie som tar parti eller velger side i konflikten, kan miste tilgang til viktige støttespillere og beskyttelse både i barndommen, men også videre i voksenlivet.

5.2.3 Spillover-effekten av risiko og resiliens

I følge van der Wal et al. (2019) kan det til tross for at barn viser resiliens når de møter motstand, skje en spillover-effekt på grunn av skilsmissspesifikt traume. Det handler om at problemer eller utfordringer i et domene, for eksempel familien, kan smitte over til andre domener, for eksempel venner, skole eller lignende. Samtlige informanter i studien formidler spillover-effekten, der utfordringene knyttet til livet i to hjem med konflikt, får følger for hvordan de har det i skole, blant venner og på fritiden, og kan medføre en risiko og belastning. For noen omhandler det utfordringer med sosial fungering og konsentrasjon på skolen, for andre at vanskelige følelser og sinne mot foreldre, går ut over forholdet med venner og kjærester. Imidlertid kan vi også se at spill-over effekten kan fungere motsatt, med at positive opplevelser eller ressurser i utvidet nettverk og familie bidra til positive ringvirkninger i forhold til barns trivsel (Doty et al., 2017). Studien kan således være en påminner om viktigheten av oppmerksomhet på at positive opplevelser og mestring på fritiden og skolen og gode relasjoner i familie og øvrig nettverk vil kunne være en støtte for både foreldre og barn, og således gi en positiv smitteeffekt i familielivet.

5.3 Mestringsstrategiene både gir kraft og tapper krefter

Alle informantene fortalte frem såre historier og reaksjoner på det å leve med foreldre i konflikt, samtidig som de ga uttrykk for mestring og robusthet. Dette er i tråd med tidligere forskning på barn som vokser opp med foreldre i konflikt etter brudd (Stokkebekk et al., 2019; van der Wal et al., 2019) I intervjuene kom det frem at alle er i jobb eller studier og for en utenforstående så fremstår de med «normal» fungering etter alder. Samtidig fortalte de om relasjonelle og emosjonelle omkostninger som tilskrives konfliktdynamikken og oppveksten i to ulike hjem. I analysen ble strategiene å være stille, stå opp for seg selv og andre, budbringer og ta ansvar løftet frem. Dette er prosesser som kan være funksjonelle i noen sammenhenger og perioder, mens de i andre sammenhenger kan utgjøre belastninger i barns utvikling. For eksempel kan det fungere godt for et barn å være tydelig om sin mening, så fremst dette ikke fører til at barnet blir sittende med et for stort ansvar eller står i fare for å såre eller miste kontakt med en forelder. Å velge stillhet kan i noen tilfeller fungere som en god strategi for å håndtere og holde avstand til konflikten, mens det i andre tilfeller kan være vanskelig å ikke ha noen å snakke med når bekymringene blir for store.

5.3.1 Håndtering av konflikter, til besvær eller utvikling?

Uenighet og friksjon i relasjoner er normalt og håndterbare doser av opplevd stress kan lære barn viktige ferdigheter og bidra til opplevelse av mestring (Masten, 2018, s. 20; Rutter, 2012; Tronick & Gold, 2020). Ingen av informantene ga inntrykk av å fremstå som offer, men ga uttrykk for at konflikten mellom foreldrene hadde medført stress og påvirket livet også som ung voksen. Flere følte på at de hadde andre erfaringer enn barn som var vokst opp i mer «harmoniske familier», og at disse erfaringene har vært med å bidra til selvstendighet og mestring. Det samme finner vi igjen hos informantene i Stokkebekk et al. (2019) i sin studie, under posisjonen *å klare seg på egenhånd*.

Så kan vi stille spørsmål ved forventningene som informantene har og til hva som er et «normalt eller harmonisk familieliv». Hvilke diskurser om familieliv har barn? Hvilke forventninger har de til foreldrene og hvilken rolle de skal fylle? Kan det være at de har forventninger om perfeksjon i foreldrerollen og familielivet, slik Tronick og Gold (2020) antyder? Har barna andre forventninger når foreldrene er skilte og ikke snakker sammen,

enn hvis de bor sammen eller samarbeider godt? I dagens samfunn kan vi i stor grad se at vellykkethet og perfektjonisme i de fleste roller løftes frem som ideal i samfunnet, og som kjent er det vanskelig å oppnå. Internett og sosiale medier flommer over med tips, råd og veiledning til foreldre om hvordan de skal være perfekte foreldre, ta ledelsen, møte barna i følelsene og følge opp barna. Det er ikke utenkelig at barn at kan ha forventninger til hvordan foreldrene skal følge dem opp og hvordan de skal bli møtt sine behov og følelser. Hva definerer en harmonisk familie og en god forelder, og hvordan passer uoverensstemmelser, samlivsbrudd eller manglende samarbeid inn? Hvis vi skal ta inn over oss budskapet om at barn trenger stressfulle erfaringer for å utvikle seg og oppnå mestring, og at konflikter ikke alltid er skadelig, så må vi stille spørsmål med om både foreldre og fagfolk av og til kan være for sensitive med hva vi tenker barn skal tåle. Her kan vi dra med oss argumenter fra tidligere, om en god relasjon til en av foreldrene kan kompensere for vanskeligheter og mest av alt det viktige budskapet om reparasjon. For som Tronick og Gold (2020) fremfører, så kan barn tåle mye vanskelig, såfremt det er en mulighet for reparasjon. Det viktige budskapet til foreldre er at de kan gjøre feil, men at det er viktig å be om unnskyldning og ordne opp når det skjærer seg i relasjoner. Dette kan vi blant annet se igjen i studiens fortelling om moren til Andrea, som slutter å snakke nedsettende om faren når jenta gir så tydelig beskjed.

5.3.2 Er stillhet en strategi som kan anbefales?

Det kommer tydelig frem i materialet at flere av informantene var lukket om konflikten og utfordringene, slik at foreldrene ikke visste at de hadde det vanskelig. Som vist tidligere forstår ikke foreldre så lett barnas reaksjoner på foreldrekonflikt, og de kan også overse barns forsøk på å unngå konflikten (Holt et al., 2021). Hos Rød et al. (2008) finner vi det igjen i opplevelsen av å ikke bli hørt. For noen av informantene handlet det om tema som det ikke er åpenhet for å snakke om utenfor husets fire vegger, et ikke-tema i den manglende kommunikasjonen eller stillheten mellom foreldrene. For andre handlet det om å gjemme bort det vanskelige, at dette var noe som var for følelsesladet å snakke om. At deltakerne i studien valgte strategien å være stille, sammenfaller med funn hos Stokkebekk et al. (2019). Han viser til at barna som var stille ofte reflekterte andre familiemedlemmers stillhet om konflikten, og inngikk i barnets forsøk på å holde balansen i livet. På denne måten ser vi at

foreldrenes manglende kommunikasjon med hverandre, omtalt som den subtile konflikten, også reflekterer stillheten som de fleste informantene valgte.

5.3.3 Å bli tidlig voksen og være budbringer

I funnene har jeg skilt mellom strategiene å bli tidlig voksen/føle selvstendighet **og** innta rollen som budbringer. Disse finner vi igjen hos informantene til Stokkebekk et al. (2019). I tidlige analyser fløt temaene over i hverandre, men i løpet av analysens senere steg har forskjellen blitt tydeligere. Å bli tidlig voksen og føle selvstendighet kan kategoriseres som en mestringsstrategi. Budbringer blir mer en posisjon, og spørsmålet er om barnet kan velge å innta denne posisjonen eller om dette er en posisjon som barnet blir plassert i.

I forskningen til Sorek (2019) viser han til at de barna som tok i bruk aktive mestringsstrategier og beholdt mestringsstro, hadde lavere nivå av angst, depresjon, aggresjon og eksternaliserte atferdsproblemer. I studien har vi sett at informantene har tatt i bruk aktive mestringsstrategier som å stå opp for seg selv og andre, ta ansvar, søke ut mot andre støttepersoner i familie og nettverk og søke mestring i idrett. I informantenes fortelling om selvstendighet og å ta ansvar kan vi trekke veksler på posisjonen «*holde på med livet*» og klare seg på egenhånd, men også *å være den ansvarlige* (Stokkebekk et al., 2019). I studien kommer det frem en stolthet over å bli tidlig voksen og ta ansvar, samtidig som flere var flere oppmerksomme på at de kanskje hadde gått glipp av å være barn. Her ser vi tydelig at barns mestringsstrategier både kan fungere som en styrke og kompetanse, men også kan føre til relasjonelle påkjenninger for barna, slik van der Wal et al. (2019) viser til i sin studie. Når informantene bruker ord som «ekstremt selvstendig» og «på egen hånd» så kan vi både lese stoltheten i å mestre livet, men også sårheten i å kjenne seg alene.

Når foreldrene ikke klarer å ta ansvar for konflikten, så kan dette føre til at barna tar ansvar for å stabilisere (Stokkebekk et al., 2019). Dette kommer tydelig frem i min studie, der flere informanter formidler at de tok ansvar for informasjonsflyt, for at regninger ble betalt, for at ting som skulle følge med i begge hjem eller for å «tale den andre forelderens gode sak». En overvekt av informantene uttrykte slitasje ved å være budbringer. Budbringer er kanskje den posisjonen som tydeligst setter barnet i midten av konflikten, og beskrives i flere studier som skadelig for barn (Sorek, 2019), og blir også løftet frem som en belastning hos deltakerne i

studiet til Rød et al. (2008). Når barnet blir aktivt dratt inn eller engasjerer seg i konflikten så kan det utgjøre en risiko fremfor å være beskyttende (Borge, 2018, s. 107). Å bli plassert i midten av konflikten kan påvirke foreldre-barn relasjonen og føre til angst, stress og lojalitetskonflikter (Polak & Saini, 2019, s. 130), og dårligere fungering hos barn spesielt om de føler seg ansvarlig for foreldrenes uenighet (Harold & Sellers, 2018). Også deltakerne i studien Francia og Millea (2015, s. 560) forteller frem lignende belastende erfaringer som ikke å komme i første rekke, men å bli fanget i midten av konflikten. I min studie fremkommer det at å være budbringer var ubehagelig og opplevdes markant annerledes enn for venner og søsken. I motsetning til de aktive mestringsstrategiene beskrevet over, ser jeg ingen positive sider ved budbringerrollen. Vi kan stille spørsmål ved hvorvidt det kan betegnes som en strategi som barna kan velge å gå inn i, eller om det stort sett er en rolle eller posisjon som barna blir plassert i av foreldrene, når foreldrene abdiserer fra ansvaret som foreldre.

5.3.4 Hvordan vurderes god tilpasning

Det har ikke vært studiets hensikt å besvare om informantene viste til mest resiliens eller mest sårbarhet i sin oppvekst i to hjem med konflikt dynamikk, men heller å løfte frem erfaringer og fortellinger som kan bidra til en utvidet forståelse av hvordan dette kan oppleves for barn. Det kan likevel være interessant å stille spørsmål med hvordan resiliens og mestring hos et menneske kan vurderes. Kan det måles, og i så fall hvilke kriterier eller målestokker kan vi anvende? De kvantitative studiene som refereres til i oppgaven, har anvendt ulike måleverktøy, samt målt ulike faktorer, blant annet god tilpasning, traumatisk innvirkning, velvære, livskvalitet og barns reaksjon på foreldrekonflikt (Holt et al., 2021; Sorek, 2019; van der Wal et al., 2019). Luthar et al. (2000) har rettet søkelyset på at resiliens karakteriseres ulikt og har stilt spørsmål med hvordan det kan måles. Skal barna gjøre det bedre i flere tilpasningsdomener, eller fortreffelighet på et område og minst gjennomsnittlig på andre områder (Luthar et al., 2000)?

I min studie har jeg ikke anvendt måleinstrumenter, men har søkt meg inn til unge voksnes fortellinger om resiliens og sårbarhet. Jeg har lyttet til historier, stilt spørsmål og medvirket i å bringe erfaringer frem i lyset og tolket datamaterialet. Jeg har vært med inn i et landskap

der såre historier har kommet til syne og ressurser og mestring har vokst frem. Og uansett om resiliens lar seg måle, eller om jeg som forsker vurderer at en eller flere informanter utviser resiliens, så vil det avgjørende være hvordan de selv vurderer det.

6 Avslutning

I dette kapittelet vil jeg gjøre noen oppsummerende tanker om studiet, reflektere over implikasjoner for praksis og forskning. Til sist vil jeg belyse mulige svakheter ved studien.

6.1 Oppsummering

Studien har utforsket unge voksnes erfaringer med å vokse opp i familier med konflikt etter samlivsbrudd. Forskningen har hatt fokus på resiliens og sårbarhet i et systemisk perspektiv. Seks informanter i alderen 17-26 år har vært intervjuet om sine erfaringer. Datamaterialet har vært analysert med hjelp av tematisk analyse. Oppmerksomheten har vært rettet mot flere områder i barnets og familiens liv. Studien har satt søkelys på ressurser og sårbarheter i hjemmene, i relasjoner til utvidet familie og nettverk samt informantenes opplevelse av utfordringer og mestring. Det at informantene forteller om erfaringene i retrospekt, gir en mulighet til en annen refleksjon enn når de stod «midt i det».

Studien har pekt på at manglende kommunikasjon og subtile konflikter mellom foreldre etter samlivsbrudd var tydelig til stede i informantenes liv, både i hjemmet, men også i utvidet familie og utgjorde belastninger i oppveksten. Relasjonen til foreldre og foreldrepraksis hadde betydning for hvordan informantene opplevde seg velkommen eller nedprioritert i de ulike hjemmene. Studien har vist at manglende kommunikasjon mellom foreldre ble opplevd som utfordrende for informantene, og bidro til at informantene tok ansvar for kommunikasjon og ble budbringer mellom foreldrene. Det har også kommet tydelig frem at nedsettende snakk om en av foreldrene kan ha boomerangeffekt, der informantene valgte å ta avstand fra foreldre og andre familiemedlemmer som snakke ned en forelder.

Videre viser studien til styrkende relasjoner mellom informantene og utvidet familie, fritid og skole og at disse kan være viktige ressurser når familien strever med konflikter etter samlivsbrudd. Besteforeldre og lærere fortelles frem som viktige støttespillere i studien. Informantene fortalte også frem både styrker og utfordringer ved å ta i bruk ulike mestringsstrategier og det kom frem at de var stille om utfordringene ved å bo i to hjem.

Kraften i å stå opp for seg selv og andre, belastningen i å være budbringer ble fortalt frem i tillegg til styrken og sårbarheten i å vokse opp tidlig og kjenne seg selvstendig.

6.2 Implikasjoner for praksis

Intensjonen med studiet har vært å bidra til at fagfolk får noen nye tanker og inspirasjon i arbeidet med å støtte familier etter samlivsbrudd, for å forebygge konflikter og navigere når samarbeidet mellom foreldre blir utfordrende.

Studien kan bidra til å rette søkelys på ressurser i nettverket, i familien og hos barnet. Foreldres fokus på barna og egen foreldrerolle, kan bidra til at relasjonen mellom foreldre og barn blir styrket og at barn opplever seg imøtekommet, noe som igjen kan styrke barnets resiliens. Viktigheten av at foreldre unngår å snakke nedsettende om den andre forelderen er løftet frem.

Studien viser at det kan være nyttig å rette fokus mot ressursene som finnes utenfor hjemmet, i relasjoner med utvidet familie og nettverket for øvrig. Besteforeldre og annen familie kan bidra til sosial kapital og beskyttelse for barna. Det er også viktig at profesjonelle tematiserer hvordan øvrig familie som tar parti eller velger side i konflikten, kan begrense barnets tilgang til viktige støttespillere og beskyttelse i barndommen og videre i voksenlivet.

I tråd med tidligere forskning, formidler informantene i studien både god tilpasning og relasjonelle og emosjonelle omkostninger ved å vokse opp med foreldre i konflikt etter brudd. For fagfolk blir det viktig å balansere formidlingen av denne kunnskapen slik at foreldrene blir oppmerksomme på risiko, samtidig som de følger med på barnas forsøk på å håndtere utfordringene slik at de kan støttes i strategier bidrar til god tilpasning og trivsel.

6.3 Implikasjoner for forskning

Studien viser at det er lite forskning som viser til barns opplevelse av å vokse opp i to hjem i konflikt. Det er behov for mer forskning på ulike områder. Når det gjelder nettverket kan det

være interessant å forske på hva som kjennetegner de relasjonene som fungerer som støtte og beskyttelse og de som utgjør en belastning og risiko. Det kunne også vært interessant å gjøre aksjonsforskning der man inkluderer familie og nettverk når foreldre går i fra hverandre for å identifisere støttende prosesser i nettverk, i relasjonen mellom foreldre og barn og individuelle faktorer. Forskning på modellen «Sterke barn i to hjem» kunne vært aktuelt, blant annet konfliktnivå, samarbeid mellom foreldre og opplevd tilfredshet for barna på ulike tidspunkt, før, etter og et-to år etter. Videre ser jeg for meg at det kunne vært spennende med forskning på hva barn og unge vurderer som god foreldrepraksis, forventninger til oppveksten og diskursene til hva en familie er. Til sist ser jeg for meg at det kunne vært nyttig med forskning på gruppetiltak rettet mot foreldre eller barn i familier som strever med konflikter etter samlivsbrudd.

6.4 Mulige svakheter med studien

Dataene i studien er utledet av intervjuene med seks informanter. Det er et relativt lite utvalg og dette kan ha betydning for funnene. Utvalget bestod kun av etnisk norske personer, og det ble ikke foretatt spørsmål som kunne kategorisere sosial klasse. Flere informanter kunne bidratt til flere utvidelser, men også flere eller andre fellestrekk.

Kriteriene for utvalget viste seg å være litt uklare, og ble rettet opp i ved at undertegnede stilte kontrollspørsmål i forkant av intervju. Dette er redegjort for i metodekapittelet.

At studien har inntatt et bredt perspektiv som omhandler flere områder kan ha bidratt til at hvert enkelt område og tema omtales mer overfladisk.

6.5 Avsluttende kommentarer

Denne studien har utforsket fortellinger til unge voksne som har erfart konflikt etter samlivsbrudd. Det har kommet frem erfaringer om sårbarhet og resiliens. Det kan tenkes at noen av funnene i studien kan ha overføringsverdi når det gjelder barn som har vokst opp under andre utfordrende omstendigheter. Arbeidet med denne studien har bidratt til mange refleksjoner og tanker rundt familier, foreldre og barn som jeg møter i familievernet. Jeg håper at de ulike etatene i fremtiden får til en god samordning av støtten til familier som

strever, slik at barn i større grad kan oppleve god tilpasning. I fremtidige samtaler vil jeg som familierapeut ta med meg kunnskapen fra studien, som for meg har tydeliggjort viktigheten av å romme vanskelige erfaringer og samtidig være på utkikk etter den enkeltes mestringshistorier og ressurser i familie og nettverk.

Litteraturliste

- Askeland, G. A. (2006). *Kritisk reflekterende - mer enn å reflektere og kritisere*. Universitetsforlaget.
- Bekkhuis, M. (2012, 18. mai). *Resiliens-hvorfor klarer noen barn seg på tross av risiko*. Forebygging.no, Hentet 20.mai fra <http://www.forebygging.no/artikler/2014-2012/resiliens---hvorfor-klarere-noen-barn-seg-pa-tross-av-risiko/>
- Borge, A. I. H. (2018). *Resiliens: risiko og sunn utvikling* (3. utg.). Gyldendal.
- Braun, V., Clarke, V. & Braun, V. (2022). *Thematic analysis: a practical guide*. SAGE.
- Buch-Hansen, H. & Nielsen, P. (2005). *Kritisk realisme*. Roskilde Universitetsforlag.
- Bufdir. (2023). *Statistikk og analyse/Barn og Samlivsbrudd*. Barne- Ungdoms og Familiedirektoratet. Hentet 20. mai 2023 fra <https://www.bufdir.no/statistikk-og-analyse/statistikk-om-familievernet/barn-og-samlivsbrudd#section-99>
- Christensen, I. (2022). *Skilsmissebarn - beretning fra unge voksne*. Kagge.
- Doty, J. L., Davis, L. & Arditti, J. A. (2017). Cascading Resilience: Leverage Points in Promoting Parent and Child Well-Being. *Journal of family theory & review*, 9(1), 111-126. <https://doi.org/10.1111/jftr.12175>
- Eikrem, T. C. & Andenæs, A. (2021). Barns deltakelse i skilsmissemekling. *Barn – forskning om barn og barndom i norden*, 39(2-3). <https://doi.org/10.5324/barn.v39i2-3.3790>
- Fossestøl, B. (2016). Moralsk ansvar: den profesjonelles private dilemma. I R. Kroken & O. J. Madsen (Red.), *Forvaltning av makt og moral i velferdsstaten: fra sosialt arbeid til "arbeid med deg selv"?* Gyldendal akademisk.
- Francia, L. & Millea, P. (2015). Mastery or Misery: Conflict Between Separated Parents a Psychological Burden for Children. *Journal of Divorce & Remarriage*, 56(7), 551-568. <https://doi.org/10.1080/10502556.2015.1080090>
- Grape, L., Thørnblad, R. & Handegård, B. H. (2021). Children sharing preferences on contact and residence arrangements in child-inclusive family mediation in Norway. *The*

- International Journal of Children's Rights*, 29(1), 31-53.
<https://doi.org/10.1163/15718182-28040008>
- Harold, G. T. & Sellers, R. (2018). Annual Research Review: Interparental conflict and youth psychopathology: an evidence review and practice focused update. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 59(4), 374-402. <https://doi.org/10.1111/jcpp.12893>
- Helland, M. & Borren, I. (2015). Foreldrekonflikt; identifisering av konfliktnivåer, sentrale kjennetegn og risikofaktorer hos høykonfliktpar (Rapport 2015: 3). Oslo: Nasjonalt folkehelseinstitutt.
- Holt, T., Sand Helland, M., Morbech, M., Larsen, L., Gustavson, K., Ha, A. & Cummings, E. M. (2021). Agreement between child and parent reports of children's reactions to interparental conflict. *Journal of Family Psychology*, 35(8), 1138.
<https://doi.org/10.1037/fam0000861>
- Huglen, I., Hidalgo, W., Young, M. & Stokkebekk, J. (2020). Sterke barn i to hjem: Resiliensorientert familierapi med skilte familier i vedvarende konflikt. *Fokus på familien*, 48(4), 231-251. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2020-04-02>
- Jensen, P. & Ulleberg, I. (2011). *Mellom ordene: Kommunikasjon i profesjonell praksis (1.utgave)*. Gyldendal Norsk Forlag.
- Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A. (2021). *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode (6. utg.)*. Abstrakt forlag.
- Johannessen, L. E. F., Rafoss, T. W. & Rasmussen, E. B. (2018). *Hvordan bruke teori? Nyttige verktøy i kvalitativ analyse*. Universitetsforlaget.
- Jørgensen, P. S. (2017). *Robuste barn: gi ditt barn ansvar, livsmot og tiltro til seg selv*. Cappelen Damm akademisk.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju (3. utg.)*. Gyldendal akademisk.
- Luthar, S. S., Cicchetti, D. & Becker, B. (2000). The Construct of Resilience: A Critical Evaluation and Guidelines for Future Work. *Child Development*, 71(3), 543-562.
<https://doi.org/10.1111/1467-8624.00164>

- Masten, A. S. (2018). Resilience Theory and Research on Children and Families: Past, Present, and Promise. *Journal of family theory & review*, 10(1), 12-31.
<https://doi.org/10.1111/jftr.12255>
- Møller, G., Eriksen, E., Haug, G. M. D., Vrålstad, S., Askvik, T. & Bjerklund, M. (2023). *Konflikter og samarbeid mellom foreldre som bor hver for seg - Analyser av SSBs undersøkelse om bosted og samvær i 2020*. Telemarksforskning. Telemarksforskning.
- NESH. (2023). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap og humaniora*. De nasjonale forskningsetiske komiteene. Hentet 19. mai 2023 fra
<https://www.forskningsetikk.no/om-oss/komiteer-og-utvalg/nesh/hum-sam/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-og-humaniora/>
- Nordhelle, G. (2016). *Høykonflikt: utvidet forståelse og håndtering via mekling*. Universitetsforlaget.
- Polak, S. & Saini, M. (2019). The complexity of families involved in high-conflict disputes: A postseparation ecological transactional framework. *Journal of Divorce & Remarriage*, 60(2), 117-140.
- Rowen, J. & Emery, R. (2018). Parental Denigration: A Form of Conflict that Typically Backfires. *Family Court Review*, 56(2), 258-268. <https://doi.org/10.1111/fcre.12339>
- Rutter, M. (2012). Resilience as a dynamic concept. *Development and psychopathology*, 24(2), 335-344. <https://doi.org/10.1017/S0954579412000028>
- Rød, P. A., Ekeland, T.J. & Thuen, F. (2008). Barns erfaringer med konfliktfylte samlivsbrudd: Problemforståelse og følelsesmessige reaksjoner. *Tidsskrift for Norsk psykologforening*, 45(5), 555-562.
- Salamonsen, A., Thørnblad, R. & Strandbu, A. (2022). Diskursive kamper? Mekleres ulike forståelser av barns rett til å høres i obligatorisk familiemekling ved foreldres samlivsbrudd. *Fokus på familien*, 50(3), 213-233.
<https://doi.org/10.18261/fokus.50.3.4>
- Sarromaa, S. (2022). *Skilsmissebarna - Historiene som ikke er fortalt*. Res Publica.

- Sikt. (2023). *Meldeskjema for personopplysninger i forskning*. Sikt - Kunnskapssektorens tjenesteleverandør. Hentet 19.05 fra <https://sikt.no/fylle-ut-meldeskjema-personopplysninger>
- Sorek, Y. (2019). Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes. *Children and Youth Services Review*, 107, <https://doi.org/10.1016/j.childyouth.2019.104533>
- Stokkebekk, J., Iversen, A. C., Hollekim, R. & Ness, O. (2019). "Keeping balance", "Keeping distance" and "Keeping on with life": Child positions in divorced families with prolonged conflicts. *Children and youth services review*, 102, 108-119. <https://doi.org/10.1111/jmft.12474>
- Strandbu, A., Mikkelsen, R. L., Thørnblad, R. & Flåm, A. M. (2019). Høring av barn i meklingsprosessen: en utforsking av mekleres dilemmaer. *Fokus på familien*, 47(4), 327-344. <https://doi.org/10.18261/issn.0807-7487-2019-04-06>
- Strandbu, A. & Thørnblad, R. (2015). Hva står på spill? - Barns deltakelse og budskap i meklingsprosessen. *Fokus på familien*, 43(4), 271-291. <https://doi.org/10.18261/ISSN0807-7487-2015-04-02>
- Strandbu, A., Thørnblad, R. & Handegård, B. H. (2016). Involvering av barn i foreldremekling - Barns erfaringer fra meklingsprosessen ved varierende konfliktnivå og problembelastning. *Tidsskrift for familierett, arverett og barnevernrettslige spørsmål*, 14(4), 360-385. <https://doi.org/10.18261/issn.0809-9553-2016-04-04>
- Sunde, D. H., Larsen, L. & Sand Helland, M. (2021). Barns stemme ved samlivsbrudd: En kvantitativ studie av barns meninger om egen livssituasjon etter samlivsbrudd. *BARN - Forskning om barn og barndom i Norden*, 39(4), 45-60. <https://doi.org/10.5324/barn.v39i4.3764>
- Thagaard, T. (2018). *Systematikk og innlevelse: en innføring i kvalitative metoder* (5. utg.). Fagbokforlaget.
- Tronick, E. & Gold, C. M. (2020). *The Power of Discord: why the ups and downs of relationships are the secret to building intimacy, resilience, and trust*. Scribe Publications Pty Limited.

- van der Wal, R. C., Finkenauer, C. & Visser, M. M. (2019). Reconciling mixed findings on children's adjustment following high-conflict divorce. *Journal of child and family studies*, 28(2), 468-478. [https://doi.org/https://doi.org/10.1007/s10826-018-1277-z](https://doi.org/10.1007/s10826-018-1277-z)
- Warming, H. (2019). Børneperspektiv–en populær flydende betegner. *Nordisk tidsskrift for pedagogikk og kritikk*, 5(2019), 62-76.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.23865/ntpk.v5.1424>
- Wiik, K. A. (2022). *Delt bosted for barn etter samlivsbrudd: Nye utviklingstrekk og kjennetegn*. Statistisk sentralbyrå.

Vedlegg

Vedlegg 1 Litteratursøk 20 artikler

Sorek, Y. (2019). Children of divorce evaluate their quality of life: The moderating effect of psychological processes. <i>Children & Youth Services Review, 107</i> , N.PAG. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1016/j.chilyouth.2019.104533	Kvantitativ studie på barn, aktuell
Steinbach, A. (2019). Children's and Parents' Well-Being in Joint Physical Custody: A Literature Review. <i>Family Process, 58</i> (2), 353–369. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/famp.12372	Fokus på delt bosted – utdrag som handler om konflikt kan brukes
Aasen Nilssen, S., Breivik, K., Wold, B., & Bøe, T. (2018). Divorce and Family Structure in Norway: Associations With Adolescent Mental Health. <i>Journal of Divorce & Remarriage, 59</i> (3), 175–194. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/10502556.2017.1402655	Norsk kvantitativ studie, vanlig skilsmisse og utdrag kan brukes
Leustek, J., & Theiss, J. A. (2020). Family communication patterns that predict perceptions of upheaval and psychological well-being for emerging adult children following late-life divorce. <i>Journal of Family Studies, 26</i> (2), 169–187. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/13229400.2017.1352531	Uaktuell? Gjelder når foreldre skiller seg når barna er voksne
Sorek, Y. (2020). Grandparental and overall social support as resilience factors in coping with parental conflict among children of divorce. <i>Children & Youth Services Review, 118</i> , N.PAG. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1016/j.chilyouth.2020.105443	Kvantitativ studie, quality of life og besteforeldrestøtte
Cox, R. B., Brosi, M., Spencer, T., & Masri, K. (2021). Hope, Stress, and Post-Divorce Child Adjustment: Development and Evaluation of the Co-Parenting for Resilience Program. <i>Journal of Divorce & Remarriage, 62</i> (2), 144–163. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/10502556.2021.1871831	Kvantitativ studie, sammenligner gruppe og kontrollgruppe hvor en gruppe gjennomgår Co-parenting for resilience-program
de Silva, A. D., Gao, M. M., Barni, D., Donato, S., Miller-Graff, L. E., & Cummings, E. M. (2021). Interparental Conflict on Italian Adolescent Adjustment: The Role of Insecurity within the Family. <i>Journal of Family Issues, 42</i> (3), 671–692. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1177/0192513X20927749	Gjelder ikke samlivsbrudd, bare konflikt
Steinbach, A., Augustijn, L., & Corkadi, G. (2021). Joint Physical Custody and Adolescents' Life Satisfaction in 37 North American and European Countries. <i>Family Process, 60</i> (1), 145–158. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/famp.12536	Fokus på delt bosted In particular, family affluence and the quality of communication with parents played a major role for children's life satisfaction.
Oren, D., & Hadomi, E. (2020). Let's Talk Divorce - An Innovative Way of Dealing with the Long-Term Effects of	Et spill

Divorce through Parent-Child Relationships. <i>Journal of Divorce & Remarriage</i> , 61(2), 148–167. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/10502556.2019.1679593	
STORKSEN, I., RØYSAMB, E., GJESSING, H. K., MOUM, T., & TAMBS, K. (2007). Marriages and psychological distress among adult offspring of divorce: A Norwegian study. <i>Scandinavian Journal of Psychology</i> , 48(6), 467–476. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/j.1467-9450.2007.00601.x	Norsk studie, om voksne barn av skilte foreldre
Francia, L., & Millier, P. (2015). Mastery or Misery: Conflict Between Separated Parents a Psychological Burden for Children. <i>Journal of Divorce & Remarriage</i> , 56(7), 551–568. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1080/10502556.2015.1080090	Kvalitativ stude fra Australia, tilknytningsteori og sosial konflikt teori, samarbeids konkurranse konflikt modell ----
Healy, C., Eaton, A., Cotter, I., Carter, E., Dhondt, N., & Cannon, M. (2022). Mediators of the longitudinal relationship between childhood adversity and late adolescent psychopathology. <i>Psychological Medicine</i> , 52(15), 3689–3697. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1017/S0033291721000477	Kvantitativ stude, gjelder ikke skilsmisse, men motgang i barndommen, gjelder barn og foreldrekonflikter
Mortimer, R., Morris, E., Pursch, B., Roe, A., & Slead, M. (2023). Multi-family therapy for separated parents in conflict and their children: intervention development and pilot evaluation. <i>Journal of Family Therapy</i> , 45(1), 94–117. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/1467-6427.12373	Evaluering av No Kids in the middle fra Storbritannia ?
Elam, K., Sandler, I., Wolchik, S., & Tein, J.-Y. (2016). Non-Residential Father-Child Involvement, Interparental Conflict and Mental Health of Children Following Divorce: A Person-Focused Approach. <i>Journal of Youth & Adolescence</i> , 45(3), 581–593. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1007/s10964-015-0399-5	Ser på farsrollen, kan være aktuell å trekke ut noe fra den?
Parental breakup and children’s outcomes in the United States. (2022). <i>Family Relations</i> , 71(4), 1802–1816. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/fare.12662	Skilsmisse generelt I Usa
Jevne, K. S., & Andenæs, A. (2017). Parents in high-conflict custodial cases: negotiating shared care across households. <i>Child & Family Social Work</i> , 22(1), 296–305. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1111/cfs.12240	Fokus på foreldrene i konflikten, kvalitativ studie, barnevern
van der Wal, R. C., Finkenauer, C., & Visser, M. M. (2019). Reconciling Mixed Findings on Children’s Adjustment Following High-Conflict Divorce. <i>Journal of Child & Family Studies</i> , 28(2), 468–478. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1007/s10826-018-1277-z	Aktuell, kvantitativ studie, med utgangspunkt i barn som deltar i NKM
Warshak, R. A. (2015). Ten Parental Alienation Fallacies That Compromise Decisions in Court and in Therapy. <i>Professional Psychology: Research & Practice</i> , 46(4), 235–249. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1037/pro0000031	Gjelder mest I forhold til stans/vegning av samvær
Lee, J. Y., Pace, G. T., Lee, S. J., & Altschul, I. (2021). The Associations of Constructive and Destructive Interparental Conflict to Child Well-Being Among Low-Income Families. <i>Journal of Interpersonal Violence</i> , 36(15/16),	Gjelder ikke spesielt for skilsmisse,

7523–7546. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1177/0886260519835872	
Davies, P. T., Coe, J. L., Martin, M. J., Sturge-Apple, M. L., & Cummings, E. M. (2015). The Developmental Costs and Benefits of Children’s Involvement in Interparental Conflict. <i>Developmental Psychology</i> , 51(8), 1026–1047. https://doi-org.ezproxy.vid.no/10.1037/dev0000024	Gjelder ikke skilsmisse

Vedlegg 2 Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

«Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd»

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å intervju unge voksne om deres erfaringer med å vokse opp i familier i høykonflikt etter samlivsbrudd. Nedenfor vil du få mer informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å intervju 5-7 unge voksne om deres erfaringer med å vokse opp i familier med høykonflikt og hvordan det har preget dem i etableringen av et voksenliv og synet på egen fremtid. Forskningsspørsmålene er:

1. Hvilke historier om mestring og avmakt forteller unge voksne om å vokse opp med foreldre i høykonflikt.
2. Hvilken opplevelse hadde de voksne barna av å bli sett og hørt, og hvilke råd kan de gi til barn og foreldre i samme situasjon?

Forskningsprosjektet er en del av et Masteroppgave i Familieterapi ved VID Vitenskapelige høyskole og vil primært brukes til det. Opplysninger som kommer frem i studiet kan anvendes anonymt i undervisningssammenheng.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Ansvarlig for forskningsprosjektet er VID Vitenskapelige høyskole.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om å delta siden du er mellom 18 og 25 år og har erfaring fra å vokse opp med foreldre som har hatt store konflikter etter samlivsbrudd. Det kan være at du fremdeles bor sammen med en eller begge dine foreldre, eller du har flyttet for deg selv. Jeg ønsker å løfte frem erfaringer om det å vokse opp med to foreldre som er i høy konflikt og hvordan det preger ung voksne.

Dette brevet er gitt til deg fordi du har vært i kontakt med familievernkontoret, dine foreldre eller andre har foreslått at du skal delta, eller du har sett annonsen min på sosiale media om deltakelse til dette prosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Hvis du velger å delta i dette studiet, så vil det innebære et intervju på 1-1,5 time. Du kan velge om du vil bli intervjuet hjemme eller på et annet avtalt og egnet sted der vi kan snakke i fred. Jeg vil ta et lydopptak av intervjuet, som bare jeg vil ha tilgang til. Lydopptaket vil bli kryptert og vil oppbevares innelåst i safe. Jeg vil spørre deg om familien din og hvordan det var for deg å vokse opp med foreldre som var svært uenige. Du får mulighet til å fortelle ditt perspektiv og din forståelse av oppveksten, hva som var vanskelig, hva som var fint, fra hvem og hvordan du opplevde støtte og om du ble hørt og forstått.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg. Hvis du er rekruttert fra familievernet, vil det ikke påvirke dine samtaler der.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket. Det er kun undertegnede og veileder Anne Øfsti ved VID som vil ha tilgang til ditt navn og dine personopplysninger. Dine personopplysninger vil erstattes med en kode som lagres på en egen navneliste som er adskilt fra andre data. Dette datamaterialet vil lagres kryptert eller innelåst. I presentasjonen av forskningen vil jeg anonymisere informasjon om deg, slik at du og din familie ikke kan gjenkjennes. Hvis det brukes sitater fra intervjuet vil disse være anonymisert.

Hva skjer med personopplysningene dine når forskningsprosjektet avsluttes?

Prosjektet vil etter planen avsluttes 30. juni 2023. Etter prosjektslutt vil datamaterialet med dine personopplysninger anonymiseres og lydopptak slettes.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra VID vitenskapelige høgskole har Personverntjenester vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- VID vitenskapelige høgskole i Oslo ved prosjektansvarlig Line Moldestad, line.moldestad@gmail.com, 95747400 eller veileder Anne Øfsti, anne.ofsti@vid.no
- Personvernombud ved VID vitenskapelige høgskole i Oslo: Nancy Yue Liu, nancy.yue.liu@diakonhjemmet.no

Hvis du har spørsmål knyttet til Personverntjenester sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- Personverntjenester på epost (personverntjenester@sikt.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Line Moldestad
Masterstudent

Anne Øfsti
Veileder

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd» og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta intervju

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3 intervjuguide

Tema	Forslag til spørsmål
Familien	Fortell litt om familien din, hvem er de? Genogram?
Skilsmissen	Fortell om når familien din gikk fra å bo sammen til at du bodde litt her og der. Hvem fortalte deg om det? Hvordan fortalte de deg det? Hvordan endret familien seg? Hva skjedde når det ble jul, påske eller ferier? Hvordan ble det avklart hvordan du skulle bo?
Konflikter	Fortell litt om hvordan du husker konflikt, hvor gammel var du når du oppdaget konflikt? Fortell om en gang mamma og pappa kranglet, kranglet de åpent? Visste du/vet du hva de kranglet om? Kranglet de mye? Klarte de å løse noen av konfliktene/bli enige? Hva fortalte foreldrene til deg om hva konflikten handlet om? Brukte de deg inn i konflikten? Opplevde du at du måtte ta stilling, velge side? Var du mest enig med en av foreldrene dine? Husker du hvordan det var for deg når du merket at mamma og pappa kranglet? Hva gjorde du etter krangler, hvem gikk du til Tenkte du/tenker du mye på det? Er det noe du er opptatt av?
Relasjon til foreldrene	Hvordan ble forholdet ditt etter at du begynte å flytte mellom hjemmene. Hvordan var endringen, fra dere bodde sammen til du skulle begynne pendlingen. Hvordan var det å bo hos mamma, hvordan var det å bo hos pappa? Kunne du gå til mamma hvis du savnet henne, var det situasjoner hvor du hadde trengt den ene hvor den andre ikke var tilgjengelig? Hvordan følte du at foreldrene forstod deg? Var det noen som trøstet deg? Var det noen som mamma eller pappa gjorde som hjalp deg når det var vanskelig? Hvilke tanker har du om foreldrene dine sin ivaretagelse av deg da du vokste opp? Hvordan er forholdet ditt i dag?
Viktige andre	Hvem kunne du snakke med? Var det noen du kunne snakke med om dette? Ønsket du å snakke med noen? Var det noe du aldri fortalte noen? (noe som var smertefullt/skamfullt?)
Møte med profesjonelle	Var det noen situasjoner i oppveksten at det ble foreslått at du skulle snakke med noen? Hva hadde skjedd siden dette skjedde/det ble vanskelig for deg? Lærer, helsesøster, familievern?
Mestring/Ressurser	Hva ble viktig for deg i denne perioden? Hva har bra med dette?
Avmakt/negativt	Hva har vært spesielt vanskelig for deg i dette? Hvordan har det preget deg negativt?

<p>Identitet som voksen/Påvirkning på voksenlivet Hva er viktig for dem å fortelle?</p>	<p>Hvordan lever du med dine erfaringer? Hvordan tenker du om de erfaringene som du har med deg? Hvilken innvirkning har det på deg i dag, at du voksne opp med en mamma og pappa som var i konflikt/slet med å samarbeide om deg? Har du gjort deg opp noen tanker om hvordan det vil påvirke deg i fremtidig familieliv? Hvis du skulle komme i samme situasjon, hvordan ville du håndtert noe liknende? Tenker du noen gang over det? Er du sint?</p>
<p>Råd</p>	<p>Har du noen tanker om andre ting som kunne vært gjort for at barn skulle fått det bedre når foreldrene er i konflikt? Har du noen råd til foreldre som krangler etter skilsmisse? Har du noen råd til barn som opplever at foreldrene er i konflikt? Har du noen råd til de som jobber på familievernkontor, skole eller andre som snakker med barn som opplever at foreldrene krangler? Om hvordan de møter barna/kan snakke med barn eller foreldrene?</p>
<p>Annet</p>	<p>Er det noe du skulle ønske jeg spurte deg om?</p>

Vedlegg 4 Godkjenning Sikt

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

09.05.2023, 20:41

[Meldeskjema](#) / [Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
531021

Vurderingstype
Standard

Dato
29.08.2022

Prosjekttittel

Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Anne Kyong Sook Øfsti

Student

Line Moldestad

Prosjektperiode

08.08.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

OM VURDERINGEN

Personverntjenester har en avtale med institusjonen du forsker eller studerer ved. Denne avtalen innebærer at vi skal gi deg råd slik at behandlingen av personopplysninger i prosjektet ditt er lovlig etter personvernregelverket.

Personverntjenester har nå vurdert den planlagte behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at behandlingen er lovlig, hvis den gjennomføres slik den er beskrevet i meldeskjemaet med dialog og vedlegg.

VIKTIG INFORMASJON TIL DEG

Du må lagre, sende og sikre dataene i tråd med retningslinjene til din institusjon. Dette betyr at du må bruke leverandører for spørreskjema, skylagring, videosamtale o.l. som institusjonen din har avtale med. Vi gir generelle råd rundt dette, men det er institusjonens egne retningslinjer for informasjonssikkerhet som gjelder.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige personopplysninger og særlige kategorier av personopplysninger om helseforhold frem til 30.06.2023.

LOVLIG GRUNNLAG FOR UTVALGET

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte i utvalget til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

For særlige kategorier av personopplysninger vil lovlig grunnlag for behandlingen være den registrertes uttrykkelige samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 a, art. 9 nr. 2 a, jf. personopplysningsloven § 10, jf. § 9 (2).

LOVLIG GRUNNLAG FOR TREDJEPERSON

Under datainnsamlingen kan det fremkomme personopplysninger om utvalgets familie, i hovedsak utvalgets skilte foreldre. Det skal bare registreres alminnelige kategorier av personopplysninger om tredjeperson og disse skal anonymiseres fortløpende.

Tredjepersoner kan kun identifiseres gjennom sin relasjon til utvalget. I intervjuet vil utvalget bli bedt om å ikke bruke navn, men heller bruke betegnelser som mamma, pappa, søster, bror, onkel etc.

Formålet med prosjekter er å samle inn informasjon om å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd. Det kan ikke gjøres uten at det også registreres tredjepersonsopplysninger. Ettersom tredjepersoner ikke kan direkte identifiseres er ulempen lav, og nytten av prosjektet vurderes derfor høyere enn ulempen. Vår vurdering er at behandlingen oppfyller vilkåret om vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven § 8, og dermed utfører en oppgave i allmenhetens interesse.

Lovlig grunnlag for behandlingen av alminnelige personopplysninger er dermed at den er nødvendig for å utføre en oppgave i allmenhetens interesse, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav e, samt for formål knyttet til vitenskapelig forskning, jf. personopplysningsloven § 8, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 3 bokstav b.

Behandlingen er omfattet av nødvendige garantier for å sikre den registrertes rettigheter og friheter, jf. personvernforordningen art. 89 nr. 1.

PERSONVERNPRINSIPPER

Personverntjenester vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte i utvalget får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen, og ved at behandlingen er omfattet av nødvendige garantier
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER - UTVALGET

Personverntjenester vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Så lenge de registrerte i utvalget kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), dataportabilitet (art. 20).

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

DE REGISTRERTES RETTIGHETER – TREDJEPERSONER

Så lenge tredjepersoner kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18) og protest (art. 21).

Vi vurderer at det kan unntas fra informasjonsplikt etter art. 14 nr. 5 b), der personopplysninger ikke har blitt samlet inn fra den registrerte, ettersom det vil innebære en uforholdsmessig stor innsats å gi informasjon, sett opp mot nytten av å informeres. Det begrunnes med at fokuset ikke er opplysninger om tredjepersoner, men å innhente intervjupersonens historie, opplevelser og erfaringer, blant annet om opplevd støtte, avmakt.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

Personverntjenester legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32).

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til oss ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra oss før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Personverntjenester vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Kontaktperson hos oss: Jørgen Wincentsen

Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 5 Rekrutteringsplakat

Vil du delta i forskningsprosjekt?

Jeg søker deg som er mellom 18 og 25 år, og har erfaring fra å vokse opp i to hjem der foreldrene dine har vært i **konflikt.**

Jeg ønsker å løfte frem erfaringer til unge voksne om det å vokse opp med to foreldre som er i høy konflikt og hvordan det preger deg som ung voksen. Hva var vanskelig og var det noe som gjorde situasjonen bedre/hjalp? Har dine erfaringer gitt deg noe lærdom som du tar med deg videre i livet? Kanskje har du noen råd til barn eller foreldre i samme situasjon, eller til oss som møter disse familiene?

Hvem er jeg? Jeg er Line Moldestad, familieterapeut som jobber på Tromsø Familievernkontor. Jeg skal skrive masteroppgave om dette temaet i håp om å få frem de unges stemmer. Kanskje har du tanker eller råd om hva foreldre eller andre kan gjøre for at det skal bli bedre for barn som opplever noe lignende.

Intervjuet vil ta ca en time. Som takk for samarbeidet vil du få et kinogavekort på 300 kr %

Er dette aktuelt for deg? Ta kontakt med meg på mail; line.moldestad@gmail.com eller mobil; 95747400

Vedlegg 6 Godkjenning av endring SIKT

Meldeskjema for behandling av personopplysninger

09.05.2023, 20:37

[Meldeskjema](#) / [Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd](#) / Vurdering

Vurdering av behandling av personopplysninger

Referansenummer
531021

Vurderingstype
Standard

Dato
11.10.2022

Prosjekttittel

Å vokse opp med foreldre i høykonflikt etter samlivsbrudd

Behandlingsansvarlig institusjon

VID vitenskapelige høyskole / Fakultet for sosialfag / Fakultet for sosialfag Oslo

Prosjektansvarlig

Anne Kyong Sook Øfsti

Student

Line Moldestad

Prosjektperiode

08.08.2022 - 30.06.2023

Kategorier personopplysninger

Alminnelige

Særlige

Lovlig grunnlag

Samtykke (Personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a)

Uttrykkelig samtykke (Personvernforordningen art. 9 nr. 2 bokstav a)

Behandlingen av personopplysningene er lovlig så fremt den gjennomføres som oppgitt i meldeskjemaet. Det lovlige grunnlaget gjelder til 30.06.2023.

[Meldeskjema](#)

Kommentar

Personverntjenester har vurdert endringen registrert 11.10.2022.

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 11.10.2022. Behandlingen kan fortsette.

Endringen gjelder at det nå skal inkluderes ungdom ned i 16 år.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

Vi vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til videre med prosjektet!

Vedlegg 8: Utvikling av temaene

